

Srbija i Hrvatska – mogućnost dobrosusedskih odnosa, 8. decembra 2008.

DOBRI ODNOSI SRBIJE I HRVATSKE VAŽNI ZA CEO REGION

Odnosi Srbije i Hrvatske imaju veliki uticaj na stabilnost u regionu, i zato je veoma važno da oni budu dobri, za šta je važna "zrelost političkih elita" ali i odgovornost medija, ocenili su učesnici javne debate "**Srbija i Hrvatska - mogućnost dobrosusedskih odnosa**", koja je u organizaciji Fonda Centar za demokratiju održana u ponedjeljak, 8. decembra 2008. u sali Narodne banke Srbije u Beogradu.

Najveće posledice problema u komunikaciji između dveju zemalja osećaju izbeglice, jer je porastao govor mržnje, strah i nepoverenje među narodima, mediji u Srbiji i Hrvatskoj ne ukazuju dovoljno na ključne probleme, a izjave političara najčešće su upućene domaćoj javnosti, neki su od zaključaka skupa, koji je održan u okviru projekta Demokratski politički forum.

Uvodne reči u debati imali su **prof. dr Vojin Dimitrijević**, direktor Beogradskog centra za ljudska prava i **prof. dr Moma Pavlović**, direktor Instituta za savremenu istoriju. Debatu je vodio novinar B92 **Miša Stojiljković**.

U debati su učestvovali: **Romana Vlahutin** (Veleposlanstvo Republike Hrvatske), **Marko Paškvan** (Veleposlanstvo Republike Hrvatske), **Jovo Bakić** (Filozofski fakultet), **Ranka Gašić** (Institut za savremenu istoriju), **Đorđe Vlajić** (BBC), **Milan Simurdić** (Forum za međunarodne odnose), **Drago Kovačević** (Srpski demokratski forum), **Janko P. Veselinović** (narodni poslanik), **Zoran S. Popović** (Forum za međunarodne odnose), **Dragan Vukšić** (Forum za međunarodne odnose), **Milan Karagaća** (Forum za međunarodne odnose), **Milenko Merković** (Evropski pokret), **Simeon Pobulić** (Evropski pokret), **Miroljub Petrović** (Ministarstvo spoljnih poslova, Direkcija za susede), **Denis Ibišbegović** (Ambasada SAD), **Robert Kokta** (Ambasada SAD), **Radojka Pavlović** (Građanske inicijative), **Dragan Popadić** (Filozofski fakultet), **Ivana Stefanović** (Centar za demokratiju), **Miloš Đajić** (Centar modernih veština), **Marinko Vučinić** (Beogradska otvorena škola), **Snežana Tabački** (Žene u crnom), **Marina Jelić** (Centar za mir i razvoj demokratije), **Vladimir Vuletić** (Filozofski fakultet), **Boško Ristić** (narodni poslanik), **Miodrag Shrestha** (Grupa 484), **Miroslav Ružica** (Forum za međunarodne odnose), **Ljubica Đorđević** (Fakultet za evropske pravno-političke studije), **Slobodan Marković** (Institut za evropske studije), **Neven Cvetičanin** (Institut društvenih nauka), **Slobodan Vučković** (Centar za demokratiju), **Živorad Kovačević** (Evropski pokret u Srbiji), **Sonja Licht** (Beogradski fond za političku izuzetnost), **Dragoljub**

Mićunović (Centar za demokratiju), **Nataša Vučković** (Centar za demokratiju), **Zdravko Zeljković** i drugi.

Govoreći o izjavama političkih lidera zemalja u regionu, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji **Živorad Kovačević** je ocenio da bi trebalo više obraćati pažnju na to kako će njihove izjave biti tumačene u susednim zemljama.

Kovačević smatra da to što su u obe zemlje na vlasti demokratske snage, što je njihov cilj isti - ulazak u EU i što, kako je rekao, prvi put u istoriji nijedna od evropskih sila nema posebne simpatije prema pojedinim državama regiona, daje velike šanse za odbacivanje i "pozitivno potiranje" teškog nasleđa.

On je ukazao da je odnos prema prošlosti i dalje glavna tema i ključna prepreka na putu dobrih odnosa Srbije i Hrvatske i da bi obnova poverenja bila ogroman korak napred, navodeći kao problem to što suočavanje s prošlošću i u jednom i u drugom društvu najčešće znači "šta su oni uradili nama", a ne obrnuto.

Direktor Beogradskog centra za ljudska prava **Vojin Dimitrijević** je ocenio da pogoršavanje odnosa dveju država, izazvano međusobnim tužbama pred Međunarodnim sudom pravde, nije u njihovom interesu na putu ka EU.

"Srbija i Hrvatska se ne mogu razdvojiti onoliko koliko bi želele, ne zbog sebe već zbog drugih, jer će, u težnji ka EU, morati da sarađuju možda i više nego nekada u SFRJ", ukazao je on.

Savetnica u ambasadi Hrvatske u Beogradu **Romana Vlahutin** je ocenila da je "najtragičniji" aspekt odnosa dveju zemalja izražen u nedostatku komunikacije i da u situaciji u kojoj "niko ni s kim ne razgovara, umesto nas razgovaraju mediji".

Govoreći o tužbama pred Međunarodnim sudom pravde, ona je istakla da sud, ako kaže da nečega nije bilo, mora reći čega je bilo, ocenivši da je možda dobro da "ako mi nismo bili dovoljno zreli ili sposobni, ili ako nije takva situacija", taj sud to kaže.

Prema mišljenju člana Foruma za međunarodne odnose **Milana Simurdića**, komunikacija Srbije i Hrvatske razvijenija je na nivou "običnih građana" i nevladinih organizacija, dok su problemi izraženiji kada je reč o izvršnim vlastima obeju zemalja.

Simurdić je ocenio da, sve dok Srbija i Hrvatska idu prema EU, njihovi međusobni odnosi mogu samo napredovati.

(Tanjug)

Dragoljub Mićunović: Odnosi sa susedima su za svaku državu i društvo izuzetno značajni

Želim da vas pozdravim i da vam se zahvalim što ste došli da podelite vreme sa nama u jednoj temi koja je, nadam se, svima veoma zanimljiva.

Ovo je jedan od sastanaka ili tribina, debata Demokratskog političkog foruma, kao što znate mnoge su već održane, na kojima mi uvek raspravljamo o najvažnijim pitanjima društva i države u datom trenutku. Jedno od tih pitanja svakako jeste i pitanje naših odnosa sa susedima. Oni su za svaku državu, za svako društvo izuzetno značajni.

Odnosi sa hrvatskim društvom i hrvatskom državom su posebno značajni i to iz više razloga. Jedni su istorijski, drugi su kulturološki, treći su ekonomski, ali ono što je najvažnije - oni su naši susedi i mi želimo da sa susedima imamo najbolje odnose.

Da bi ljudi imali najbolje odnose, oni moraju da se razumeju, moraju pre svega da razgovaraju. Nekada te reči moraju da budu gorke, ili manje gorke, ali je mnogo gore ako ih nema, ako postoji podtekst - to je onda hrana svim predrasudama, svim manipulacijama i svemu onome što narušava te odnose.

Centar za demokratiju, nasuprot tome, želi da podstakne dijalog, a ovaj Demokratski politički forum to demonstrira na taj način što otvara određene teme.

Mi smo ovde danas pozvali gospodina profesora Vojina Dimitrijevića, našeg eminentnog i verovatno najboljeg stručnjaka iz oblasti međunarodnog prava, i gospodina Pavlovića, našeg istoričara, direktora Istorijaskog muzeja. I svi ostali ste, naravno, potpuno ravnopravni učesnici u ovoj raspravi. Ne mogu vas sve pojedinačno pozdravljati, ali želim da pozdravim pre svega predstavnike ambasade Hrvatske, gospođu Romanu Vlahutin i gospodina Marka Paškvana. Sa naše strane mi nismo doveli mnogo ljudi iz Ministarstva spoljnih poslova, ali tu je direktor za odnose sa susednim zemljama Ministarstva spoljnih poslova, pridružiće nam se kasnije možda i neki politički prvaci, tako da mislim da ćemo imati jednu kvalitetnu i otvorenu debatu.

Važno je da se sučeljavaju gledišta, da se argumenti iznose otvoreno - sa ciljem da tema napreduje i da se rasvetli

Ono što mogu da vam preporučim, to je ono što se ovde stalno dešava: sučeljavaju se gledišta, što znači da ona nisu ista, iznose se sasvim otvoreno argumenti i ono što je veoma važno - sa ciljem da tema napreduje. Kada je reč o dijalogu, ne mogu a da se ne prisetim da je tvorac afirmacije dijaloga, veliki filozof Platon, sve svoje rasprave u obliku dijaloga izložio. Ali šta je to

dijalog? Ono što će, opet, Hegel hvaliti kao ljupki urbanizam u dijalozima, to je da raspravljaju urbana bića, koja jedna druge uvažavaju, a sve sa ciljem da argumenti doprinesu traganju za istinom. Dakle, to je naše viđenje dijaloga i ja verujem da će se u tom smeru i ovaj dijalog odvijati, da će se svako truditi da argumentima doprinese da se jedna tema nekako osvetli.

Mi nismo uvek na to navikli, "epski narodi" imaju više smisla za monolog, naredbe, a mnogo manje za dijalog. To je problem istorijske urbanizacije kroz koju smo prošli, ili nismo prošli, kako ko, ali moramo se učiti. Kada sam bio u Nemačkoj jedno kratko vreme kao profesor, imali smo doktorske kurseve i onda bi doktoranti pred tim našim profesorskim većem izlagali svoje teze. Sad, jedna učena nacija je to radila tako što je predsedavajući davao reč redom, ali kad neko dođe na red a tema je otišla u drugom smeru, onda on kaže: hvala, ja ću kasnije. Dakle, važna je tema koja napreduje. Kod nas su običaji bili drukčiji, obično čovek nešto smisli i on to obično kaže bez obzira da li to u tom trenutku narušava nastanak teme.

Bez ove pedagogije, naravno, to je samo jedna asocijacija, ja vas pozivam da saslušamo prvo naše uvodničare, a onda da se javljamo za reč, da nastojimo da budemo kratki jer to je ovde jedan demokratski princip - ako smo mi kratki, dali smo šansu onome drugome da on takođe nešto kaže. Sada bih zamolio profesora Dimitrijevića da uzme reč.

(Dragoljub Mićunović, programski urednik Demokratskog političkog foruma)

Vojin Dimitrijević: Naša društva moraju da se zblize na neki novi, neunitarni način

Hvala. Ja sam vrlo počastvovan da me je ova ugledna organizacija pozvala na ovaj razgovor. Mislio sam da sam jedan od učesnika ali sam otkrio da mi je data čast da sam jedan od onih koji daju uvodne reči. Naravno, tu mi moja mnogo hvaljena struka "međunarodno javno pravo" ne pomaže mnogo, jer mislim da je zadatak onoga koji daje uvodne reči ne da zauzme odmah neke stavove već da naznači teme o kojima misli da bi trebalo da se raspravlja. Ja se zahvaljujem na ovoj inicijativi.

Mi se sada srećemo u trenutku nekog, po meni, potpuno nepotrebnog, nerazumnog zaoštavanja odnosa između Srbije i Hrvatske kao država. I što je najgore - pokušaja kvarenja odnosa između Srbije i Hrvatske kao društava, što otprilike ne odgovara nekom raspoloženju koje vidim u ovim društvima, a nikako ne odgovara interesima ovih država koje streme ka istom cilju - učlanjenju u evropsku zajednicu i na taj način zadovoljenju svojih interesa.

Ono što se tiče međunarodnog prava i što je sada izgleda zaoštrilo odnose, to su tužbe i eventualne protivtužbe koje se nalaze pred međunarodnim sudom. Ono što treba da se ponovi jeste da država kao takva ne može da bude krivično-pravno odgovorna. Država ne može da bude kriva u krivično-pravnom smislu, nema, kako se to starinski kaže, još uvek vinost, niti može da trpi nikakve krivično-pravne sankcije.

Konstrukcija zločina genocida, koji je morao da se međunarodno kodifikuje i označi kao vrlo važan iz poznatih razloga još 1948. godine, uvodi državu u igru, ali ne kao krivično-pravno odgovornu već kao odgovornu u smislu građanskog prava, davanja odštete, nadoknađivanja gubitaka, itd.

Svima je vrlo dobro poznato i zato se govori stalno o tome da za ratne zločine, za teška krivična dela koja su izvršena u ovim ratovima, ne samo u odnosima između srpskog i hrvatskog etnikuma ili na prostorima Srbije i Hrvatske, treba da odgovaraju pojedinci. Međutim, konstrukcija zločina genocida, koji je morao da se međunarodno kodifikuje i označi kao vrlo važan iz poznatih razloga još 1948. godine, ona jedino krivično delo gde uvodi državu u igru, ali ne kao krivično-pravno odgovornu već kao odgovornu u smislu, kako bismo rekli, građanskog prava, davanja odštete, nadoknađivanja gubitaka, itd.

Prema tome, nije reč o tome da će se pred nekim sudom utvrditi kolektivni kriminalni karakter neke od ovih država, bez obzira ko je koga tužio, nego je reč o nečem sasvim drugom. To na žalost nije lako razumeti i to je ono što sada pojačava one tendencije kolektivne odgovornosti, uključujući i te čuvene priče o genocidnom karakteru nekog naroda, u kopanju u prošlosti i traženju svih primera neprijateljstava što je, kao što je i Dubravka stvarno pre neki dan i pokazala, što je prilično uzaludan posao u odnosima između Srba i Hrvata. Zato što ona to pokazuje na jedan originalan način time što čita svakodnevno, ona kaže čak i žutu štampu sa početka XX veka, i vidi ogroman broj primera naklonosti pripadnika hrvatske nacije ili hrvatskog društva, srpske nacije ili srpskog društva, jednih prema drugima i želje da se izgradi ta Jugoslavija koja se sada sa jedne strane paradoksalno u Srbiji smatra za veliku grešku Srbije, a na kraju se tvrdi da je režim Slobodana Miloševića branio Jugoslaviju do poslednjeg daha. Pa jeste, jedno od toga verovatno neće biti tačno, ali to bih prepustio istoričarima.

Druga vrsta odgovornosti, kad je reč o krivično-pravnoj odgovornosti za zločine, je odgovornost živih ljudi koja se utvrđuje pred sudovima

Druga vrsta odgovornosti, kad je reč o odgovornosti pravnoj, krivično-pravnoj za zločine i sve to, onda je reč o odgovornosti živih ljudi, mrtvima se ne može suditi, koja se utvrđuje pred sudovima. To je onaj put kojim sada kreću i jedna i druga država. Ipak je bilo teško zamisliti još pre 5-6 godina da će biti ovih procesa pred domaćim krivičnim sudovima, za sunarodnike koji su izvršili ratne zločine. Druga vrsta odgovornosti je istorijska, to bih prepustio istoričarima, osvrnuo sam se već na to i naravno, ako mogu tako figurativno da kažem, to je uglavnom odgovornost mrtvih.

Treća odgovornost je politička i mislim da bi sada ona trebalo najviše da nas interesuje

Treća odgovornost je politička i mislim da bi ona trebalo najviše da nas interesuje sada. To je odgovornost i živih i mrtvih, nema tu pretpostavke nevinosti i čekanja sudskih presuda da li je neko politički odgovoran ili nije. Isto tako dok Alija Izetbegović, Slobodan Milošević i Franjo Tuđman ne spadaju u kategoriju onih koji će krivično odgovarati jer su mrtvi, oni i te kako mogu da se procenjuju po svojim političkim postupcima. I sada ono čime treba da se bavi i Srbija i Hrvatska, i Srbi i Hrvati, nije neka jedinstvena istorički prva situacija, bilo je mnogo slučajeva od kojih su neki poslednji i evropski, gde su vekovno mnogo dublji sukobi i ružna iskustva, ratovi, kampanje, sada bismo ih zvali "genocidne kampanje", kolektivne mržnje, rešavani u toku jedne generacije koja je to rešila da reši, da tako kažem. Već sam rekao da tih osnova, koliko se ja razumem iz druge ruke, iz čitanja istorijskih radova, takve prošlosti u odnosu na Srbe i Hrvate nema.

Prema tome, treba videti i da se ispita ta krivična odgovornost, da li je sukob mogao da se spreči, da li su tačne ove teorije da je Jugoslavija bila veštačka tvorevina, jer ako je nešto veštačko, onda se ono rasklopi, ako je nešto živi organizam, onda se raspada u krvi. Ja sam skloniji ovom mišljenju da krvavost ovog rata nije samo zbog toga što su u prvi plan, kao i u svakom ratu, izbijali psihopatski tipovi, nego i u tome što je time pokušano da se rastvori jedna tvorevina koja je bila na neki način istorijski potrebna. Ako je prestala da bude potrebna posle 30 godina, mogla se reformisati, i zanima me kakvo je vaše mišljenje o tome.

Ono što je najbitnija stvar je da se ratovi i sukobi više ne ponove

Ono što je najbitnija stvar je da se ovakve stvari više ne ponove, da se ne ispune zlehuda proročanstva nekih duhovnika koji tvrde da se na ovom našem prostoru samo čeka prilika za novi rat, da se vidi zašto je to sve izbilo i da se ukaže na one procese koji vode nekom novom načinu rešavanja tih odnosa. Dakle istorija je bila pa je bila, rat je bio pa je bio, da vidimo šta se može pomoći u pogledu posledica. Ima toliko živih ljudi koji su još uvek žrtve tog rata, da ne govorim o izbeglicama, raseljenim licima, imovini, nerešenim pitanjima penzija, egzistencije. Drugo, da se vidi šta je propušteno 1945. godine, zbog čega je bila moguća ova repriza onog sukoba i pokolja u Drugom svetskom ratu, i da se vidi koje su to snage koje vuku nekoj vrsti reintegracije na neki drugi način.

Ne zaboravimo, kao što sam na početku rekao, i jedna i druga država hoće da uđu u EU. Prema tome neka vrsta treninga za Evropsku uniju postojala je još i u bivšoj Jugoslaviji, pa prema tome ta neka iskustva mogu da budu korisna, ta društva moraju da se zbliže na neki novi način, neunitarni način.

Mi sada opažamo, ali to je više pitanje za psihologe, mi opažamo jednu tendenciju onoga što je opet nekada u XX veku nazvano podzemnim jugoslovenstvom, tendenciju zbližavanja kultura jednoga jezika i to ne samo elitne kulture, nego popularne kulture. Recimo, mislim da je Žarković pre neki dan reagovao na jedno mišljenje o "Kursadžijama", o Ceci, itd, kao nekim fenomenima koji su vulgarni i koji možda izazivaju nacionalne podele i konstatovao da i ta serija koju mi ovde

u Srbiji smatramo prostačkom i zasnovanom na etničkim vicevima, da ona uspeva u Hrvatskoj, da Ceca za koju se zna ko je i šta je, isto tako je omiljena figura te vrste kulture, da sa druge strane postoji glad za višom kulturom, pozorištem, literaturom, jer je reč ipak o jednom jeziku, a da sa druge strane postoji jedna vrsta potkulture koja je vrlo zainteresovana da te podele drugo traju i da mržnja ili strah od drugih naroda posluže kao opravdanje, čak i za ove najobičnije i, kako bih rekao, vrlo prizemne finansijske svrhe. Možemo čak da razgovaramo ko to u tzv. elitnoj kulturi sprečava ovo zbliženje, počev od toga da se jezik koji je lingvistički isti previše nasilno odvaja, što s druge strane dovodi do nerazumevanja, jer česta želja da se isti jezik nazove nekim novim imenom nije zbog toga što se misli da je to drugi jezik nego što je, na žalost, nepodnošljivo da se jezik kojim ja govorim naziva imenom nekog drugog naroda. Možete to videti sada u Sandžaku, recimo.

Srbija još ima tu svest da zastupa ceo srpski narod gde god živeo, čime, na neki način, dovodi u zebnju one države u kojima Srbi žive kao deo stanovništva, a drugo, propušta da integriše delove svog stanovništva koje etnički nije srpsko

I konačno, ali mislim da će o tome profesor Dragan Popadić nešto lepše reći jer je govorio nedavno o toj temi, konačno Srbija ima jedan problem i to je jedna vrsta, kako bih rekao, nerekipročnosti - Srbija ima veliki problem sa identitetom svojih građana kao državljana jedne države. Srbija nikako da izađe na kraj da se svi državljani Srbije osećaju jednim, prema tome čak nema ni imena za to. Srbija ne može još uvek da definiše svoj nacionalni interes, na onaj način na koji je npr. definisan u SAD, gde je taj izraz nastao, jer je to državni interes. Srbija još od Garašanina pa do danas ima tu svest da je pijemontska tvorevina, da zastupa ceo srpski narod gde god živeo, čime, na neki način, dovodi u zebnju one države u kojima Srbi žive kao deo stanovništva, a drugo, propušta da integriše delove svog stanovništva koje etnički nije srpsko.

To bi bile teme na koje bih ja hteo da ukažem, smatrajući da je neke od njih trebalo i naglasiti radi provokacije. Zahvaljujem na toj mogućnosti da ovaj razgovor otpočnem ja, što je za mene velika pohvala. Hvala.

(Vojin Dimitrijević, direktor Beogradskog centra za ljudska prava)

Moma Pavlović: Sve i da hoće, Srbi i Hrvati se ne mogu razdvojiti onoliko koliko bi možda želeli

Uvaženi profesore Mićunoviću, profesore Dimitrijeviću, dame i gospodo, Srbi i Hrvati, ta dva tako bliska naroda koje sem vere i istorije malo šta deli, i od kojih je zavisila sudbina Jugoslavije, dakle pre svega od njih, sporo i teško nalaze dodirne tačke međusobnog uvažavanja i tolerancije.

Srbi i Hrvati, ta dva tako bliska naroda koje sem vere i istorije malo šta deli, sporo i teško nalaze dodirne tačke međusobnog uvažavanja i tolerancije

Istorija međusobnih odnosa je opterećena tragičnom istorijom, mitovima i stereotipima, teško dokazivim, kao npr. o Hrvatima kao zapadnom i kulturnijem narodu, a Srbima kao orijentalnom i primitivnijem narodu, te je svedena, dakle, na pamćenje na zločine, na akciju i reakciju, na osvetu i mržnju. U suštini, posmatrajući istoriju, sukob se svodio i generisan je po mom shvatanju sukobima političkih elita oko organizacije i uopšte shvatanja zajedničke države i uloge tih naroda u stvaranju ili destrukciji te države.

Posmatrajući istoriju, sukob Srba i Hrvata je u suštini generisan sukobima političkih elita oko organizacije i uopšte shvatanja zajedničke države i uloge tih naroda u stvaranju ili destrukciji te države

Postoji jedno seme podozrenja i označavanje onog drugog kao glavnog krivca za sve nedaće; kulminiralo je surovim običajima u datim istorijskim okolnostima. Snagom oružja, spletom unutrašnjih i spoljnih okolnosti, Srbi su se na kraju Prvog svetskog rata, kao što ste videli danas se rasplamsala velika diskusija o tome, mada su imali alternativu, to istoričari znaju, možda ne u delovima Londonskog ugovora kako se obično govori, nego alternativa je bila u restituciji Srbije za šta su se velike sile zalagale a politička elita je listom bila protiv, dakle opredelili su se za veliku i zajedničku državu sa dubokim osećanjem političke elite. Kada čitate dokumenta to se jasno pokazuje - da su pomogli oslobađanju Srba van Srbije, Hrvata, Slovenaca i ostale braće, kako se kaže, koja su bila u sastavu srušene Austrougarske monarhije. Budući da su jedini, ne računajući malu Crnu Goru, imali sopstvenu nezavisnu državu i dinastiju sa institucijama, sa takvim osećanjem pobednika i oslobodilaca posle 1918. godine želeli su snažnu i centralizovanu državu, koja je samo kao takva mogla da se suprotstavi apetitima malih i velikih suseda i poraženih evropskih država. Prihvatajući zajedničku državu srpska politička elita prihvatila je i hrvatski nacionalizam, odnosno prihvatila je nastojanja hrvatske elite, posebno teritorijalne i druge sporove, posebno prema Italiji. Čitava međuratna Jugoslavija iscrpljivala se, dakle, glavni neprijatelj se video u Italiji, odnosno italijanskom fašizmu.

Hrvati, ipak, iz potlačenog položaja u Austrougarskoj i neprijateljskog tabora u ratu, ušli su u zajedničku državu, priznali su dinastiju Karađorđevića, ali ne i srpsku dominaciju, poglede i praksu ustrojstva nove države. Njihova elita je nastojala da sačuva federalistički koncept lutajući između podrške zajedničkoj državi i akcijama za njeno razbijanje, u svakom slučaju destruktivnim i destabilizujućim akcijama. Na tom putu nisu birali saveznike, koje su u ono vreme tražili i u Moskvi i u Berlinu i od komunista i od fašista. Pa i kada je država posle niza peripetija, ubistva u parlamentu, navodnih planova kralja Aleksandra o amputaciji Hrvatske i prihvaćenog, nametnutog jugoslovenstva 1939. godine, redefinisana stvaranjem banovine Hrvatske, svojevrsne države u državi, Hrvati nisu bili sasvim zadovoljni, što pokazuju događaji od godinu i po dana kasnije, koji su se svodili na sistematsko uništavanje srpskog naroda, i stvaranje čistog hrvatskog životnog prostora od strane ustaške države. Banovina Hrvatske uspostavljena 1939. godine imala je veću autonomiju od hrvatske teritorije u Hazburškom carstvu, ali u nekim segmentima i veće ingerencije i od republike Hrvatske u komunističkoj Jugoslaviji do 1974. godine. Pri svemu tome njene vođe koje su se zalagale za federalizaciju Jugoslavije nisu razmišljale o davanju posebnih prava i autonomije brojnoj srpskoj i muslimanskoj uniji na svojoj teritoriji.

Nasuprot tome, hegemonistička Srbija u Kraljevini Jugoslaviji nije predstavljala ni administrativno ni politički celinu, niti je imala bilo kakvu posebnost. Iako su postojali nekakvi planovi o stvaranju srpskih zemalja, to se do 1941. godine nije desilo. Srbi su u velikoj meri smatrali da je jugoslovenska država ispunjenje njihovih nacionalnih interesa i njihovog nacionalnog programa. Posle Drugog svetskog rata, posebno Srbi u Hrvatskoj i posle doživljenog genocida, bili su spremni da žive sa Hrvatima i dele lepšu budućnost u zanosu internacionalizma, bratstva i jedinstva i organizovanja masovnih zaborava zločina, suzbijanja želje za osvetom, prećutkivanja i neistraživanja velike nesreće i stradanja, a zločini su označavani kao zločini fašista, ponegde i njihovih pomagača. Kada se o stradanjima ipak govorilo, pravljena je simetrija i u stradanjima i u podvizima, podjednako su, dakle, stradali i Srbi i Hrvati i podjednako su se borili. Na spominjanje ustaštva uvek je pridodavano četništvo i sl. To istorijski nije bilo tačno, ali je politički bilo korisno. Sećanja na ustašku državu, bole i zločine, mada potiskivana, oživljena su kod Srba kada je Jugoslavija počela da se ruši od Triglava pa naniže, a simbolika i retorika u nekim državama podignuta je na rang zvanične politike.

Budući da su Srbi bili nosioci antifašističke borbe i bili srž partizanskog pokreta u Hrvatskoj u egzistencijalnoj ugroženosti i odbrani od istrebljenja, do kapitulacije Italije 1943. godine čak 70-80% partizanskih snaga koje su delovale u Hrvatskoj bile su srpskog porekla. Još u toku rata nisu dobili nego su se izborili za ravnopravnost. U svim dokumentima, ako ih pažljivo čitate, Zemaljskog antifašističkog veća Hrvatske ZAVNOH-a, i drugim aktima vlade, u prvom ustavu Hrvatske, stoji da su Srbi u Hrvatskoj ravnopravni sa Hrvatima. Princip ravnopravnosti Srba i Hrvata i njihovo bratstvo predstavljali su osnov Hrvatske i Jugoslavije. Srbima je tako ozvaničeno pravo konstitutivnog naroda u Hrvatskoj. Na tom principu građena je ukupna politika Hrvatske posle Drugog svetskog rata. Devedesetih godina i taj princip je narušen, kada su Srbi svedeni na manjinu. Kada je počela da se ruši, Srbi su najpre branili Jugoslaviju, a onda Srbe u Jugoslaviji. Na tom poslu ne samo da nisu imali uspeha, nego su bez međunarodne podrške, jasnog cilja i neprirodnog surogata nacionalizma i poraženog komunizma, ispali glavni krivci za raspad zemlje.

Hrvati su rušili Jugoslaviju i branili Hrvatsku. Cenu su platili Srbi u Hrvatskoj.

Ako teže evropskim integracijama i vrednostima, na kraju ako ih i dosegnu, Srbi i Hrvati moraće da sarađuju možda i više nego što su to činili u Jugoslaviji

Na kraju, sve i da hoće, Srbi i Hrvati se ne mogu razdvojiti onoliko koliko bi možda i želeli. Ne zbog sebe, nego zbog drugih. Ako teže evropskim integracijama i vrednostima, na kraju ako ih i dosegnu, moraće da sarađuju možda i više nego što su to činili u Jugoslaviji. Tako će na kraju ipak biti kao i na početku, sa pređenim putem teškog ogrešenja o živote i imovinu običnih ljudi, bilo da su Srbi ili Hrvati. Ali Hrvati, sem službenih ocena i vrednovanja događaja koji je delom proistekao iz ratne propagande, ipak bi trebalo da saslušaju priču proteranih i poraženih. To, razume se, važi i za Srbe, da saslušaju hrvatsku argumentaciju, hrvatske opise zločina koji su napravljeni devedesetih godina i tada će moći da imaju pravu sliku o događajima iz devedesetih.

Na kraju, odnos prema proteranim se ne može pravdati samo izgonom i drugim akrobacijama, već stvarati uslove da se svi vrata tamo gde žele da žive, uz potpunu ličnu i imovinsku sigurnost. Prikriivanje istine, nesuočavanje sa prošlošću ma kakva ona bila, provokativni i ratoborni izlivi, simbolika poraženih snaga, tolerisana mržnja i osveta, ne doprinose evropskim nastojanjima i vizijama i Srba i Hrvata.

Unutrašnju konsolidaciju Balkana, posebno prostora nekadašnje Jugoslavije, i evropsku perspektivu, moraju graditi sami narodi i državnice nastale na razvalinama Jugoslavije, a Zapad mora u tome pomoći isto onoliko ako ne i više, koliko je doprineo razbijanju Jugoslavije

Unutrašnju konsolidaciju Balkana, po mom mišljenju, posebno prostora nekadašnje Jugoslavije i evropsku perspektivu, moraju graditi sami narodi i državnice nastale na razvalinama Jugoslavije, a Zapad mora u tome pomoći isto onoliko ako ne i više, koliko je doprineo razbijanju Jugoslavije. Za početak da ne podržava i atomizuje ove prostore, i ne podržava jedan nacionalizam nasuprot drugom. Ceo Balkan, sve jugoslovenske republike, odjednom po istom kriterijumu u Evropu, sa nametnutim standardima, i eto mira na ovim prostorima. Toliko sam imao da vam kažem. Hvala.

(Moma Pavlović, direktor Instituta za savremenu istoriju)

Miša Stojiljković: Otvoriti diskusiju o konfliktima iz prošlosti, da bi se nešto slično sprečilo u budućnosti

Hvala uvodničarima, pre svega na sažetosti i na poštovanju satnice. Budući da sam ja ovde neka vrsta goniča, moraću da zamolim i sve vas učesnike ovog panela da budete što kraći u svojim izlaganjima.

Ako smem samo kratko da iskoristim priliku i da postavim još neka pitanja na koja bih voleo da dobijem odgovor tokom ove diskusije. Jedno od njih je pomenuo i profesor Dimitrijević.

Zbog čeka baš u ovom trenutku, kako to bar izgleda, imamo rasplamsavanje nekih sukoba između srpske i hrvatske države ili njihovih predstavnika? I sve to u trenutku, ova diskusija se baš održava u danu kad ministri zemalja članica EU treba da raspravljaju između ostalog i o Srbiji i o zapadnom Balkanu.

Profesor Dimitrijević je govorio o pravnoj, istorijskoj i političkoj odgovornosti, napomenuo je i onu vrlo važnu dimenziju cele ove priče, a to je psihološka. Profesor Mićunović je pomenuo Platona i Hegela. Ja bih mogao iz ugla svog obrazovanja da pomenem Frojda i uopšte psihologe koji govore o tome: ako se nešto potiskuje, to se neće zaboraviti već će samo sa još većom snagom posle kraćeg ili dužeg perioda isplivati na površinu i biti još destruktivnije nego što se čini onda kada to nešto potiskujemo.

Mislim da je potrebno što pre otvoriti sveobuhvatnu diskusiju o događajima u prošlosti, da bi se nešto slično sprečilo u budućnosti

Odnosi između Srbije i Hrvatske i neki veći ili manji konflikti između ove dve države i pojedinaca u te dve države, potiskuju se, čini mi se, prilično dugo i čini mi se da još uvek nije na kvalitetan način otvorena rasprava o tome šta se desilo u prošlosti, a da bi se nešto slično sprečilo u budućnosti. Dakle, mislim da je zarad isplivavanja tih potisnutih sadržaja na površinu potrebno što pre otvoriti sveobuhvatnu diskusiju o njima, bez relativizovanja zločina i sa jedne i sa druge strane, i bez simetrije o kojoj je govorio profesor Pavlović. Ne treba zaboraviti da su ovi ratovi ostavili 17.000 ljudi koji se i dalje vode kao nestali i o čijoj se sudbini i dalje ništa ne zna.

Mladi nemaju nikakva sećanja vezana za staru Jugoslaviju, ali imaju veliko opterećenje koje su im ostavili njihovi roditelji

Takođe ne treba zaboraviti da su već ove godine na izborima imali priliku da glasaju momci i devojke koji su rođeni 1990. godine, dakle u vreme kada je uveliko SFRJ počela da se para po šavovima. Oni nemaju nikakvo sećanje, ama baš nikakvo sećanje na pionirske marame, ni na

plave kecelje u školama, ni na Titove slike u učionicama, ni na bilo šta što je vezano za onu staru Jugoslaviju. Ali oni imaju veliko opterećenje koje su im ostavili njihovi roditelji. Kako će oni krojiti sudbinu ovih država kada stignu na neka rukovodeća mesta i u Srbiji i u Hrvatskoj, to ćemo da vidimo, ali mislim da je i zarad njih i zarad njihove budućnosti važno početi sa otkopavanjem zakopanih i potisnutih emocija i konflikata.

Ne bih više zloupotrebljavao svoju funkciju olakšivača, kako reče profesor Dimitrijević, ili facilitatora, pa vas pozivam da se javite za reč. Ja ću se truditi da zapisujem kako se ko kojim redom javljao, pa ću tim redom prozivati govornike. Hvala.

(Miša Stojiljković, novinar B92)

Živorad Kovačević: Odnos prema prošlosti i dalje je ključna tema i glavna prepreka dobrim odnosima u regionu

Javljam se prvi jer više volim da govorim dok je pažnja potpuno sveža, dok se nismo umorili.

Ja ću nastaviti otprilike negde gde je profesor Pavlović završio, imajući u vidu pre svega ključne promene, odnosno zajedničke značajke tih promena u regionu u našoj recentnoj istoriji, dakle u poslednjih 15-20 godina. Ja identifikujem u ovom trenutku četiri takve važne promene, možda ih ima i više, ali ne verujem da su istog ranga.

Prva, najvažnija je da su među našim narodima u ovom regionu vođeni krvavi međusobni višegodišnji ratovi. Iako je bilo povremeno raznih oružanih sukoba, nikada u istoriji ovoga tla nije bilo to tako masovno i tako totalno međusobno. Mi smo onda i dali dva doprinosa istoriji civilizacije i engleskom jeziku. Jedno je "balkanizacija", koja je nešto stariji termin ali je dobio nove sadržine, krvave u ovome ratu, a drugo je "etničko čišćenje". Nema razloga da se time ponosimo.

Vrlo važna karakteristika je da u svim zemljama u regionu imamo demokratske vlade i da sve one imaju istu stratešku aspiraciju – evrointegracije

Druga promena su demokratske vlade u svim tim zemljama, odnosno sve te zemlje u tranziciji, to je vrlo važna zajednička karakteristika. Treća promena je da prvi put u istoriji ovoga tla svi

narodi, sve države, sve vlade svih zemalja regiona imaju istu stratešku aspiraciju, osnovnu stratešku aspiraciju da se pridruže evrointegracijama. I četvrta, da takođe prvi put u istoriji ni jedna evropska sila ili nama susedna država nema posebne interese, ciljeve, a ni simpatije prema pojedinim državama regiona. To nikada tako nije bilo, nije bilo ni u vreme raspada Jugoslavije.

Ove tri poslednje promene daju veliku šansu za odbacivanje i pozitivno potiranje teškog nasleđa koje predstavlja prva zajednička karakteristika. Na žalost, to se nije desilo, tako da je krvava prošlost i dalje dominantni činilac u našim međusobnim odnosima. Od nje očigledno ne možemo pobeći, a često je prevazilazimo na pogrešan način. Dakle, odnos prema prošlosti ostaje ključna tema i glavna prepreka dobrim i normalnim odnosima u regionu.

"Suočiti se sa prošlošću" najčešće se interpretira u značenju "šta su oni uradili nama", a ne obrnuto – prihvatiti odgovornost za sva zla koja su pripadnici naših naroda učinili drugima

Suočavanje sa prošlosti je, međutim, dobilo jednu manje-više sličnu ili istu interpretaciju koja ne doprinosi njenom smeštanju u istorijski muzej, ni obnavljanju poverenja među narodima i državama. Ja ne bih upotrebio izraz "pomirenje" iz više razloga, da ih ne obrazlažem sada. Lično nemam razloga ni sa kim da se mirim, drugo, ne verujem u takve vrste odnosa, ali obnova poverenja bi bila ogroman korak napred. Šta sam hteo da kažem sa tom interpretacijom? Naime, suočiti se sa prošlošću, najčešće u toj interpretaciji znači šta su oni uradili nama, a ne obrnuto, prihvatiti odgovornost za sva zla koja su pripadnici naših naroda učinili drugima.

Moram da kažem da u tom pogledu imamo dve stvari: jedna je da su antiratne nevladine organizacije bile prve i jedine koje su tako postupale, pre svega govoreći o odgovornosti sopstvenog režima, a drugo je da su te istine vrlo raznolike i nema jedne jedinstvene istine. Jedno istraživanje objavljeno na Filozofskom fakultetu u Banjaluci pod rukovodstvom profesora Miodraga Živanovića govori o tome da se u anketama pokazalo da postoji pet istina u BiH: srpska istina, hrvatska istina, bošnjačka istina, istina izbeglica i prognanih, i istina međunarodne zajednice. Prema tome, kad dođemo tako: oni nama Vukovar i činjenicu da rat nije vođen u Srbiji nego u Hrvatskoj, mi njima Oluju i 250.000 prognanih. I razume se da su i jedni i drugi u pravu, ali razume se isto tako da ni jedni ni drugi nisu u pravu, jer je nemoguće na takav način tražiti istinu.

Ovo što se sada dešava sa tužbom i protivtužbom jeste primer odnosa u kome svako traži istinu u odgovornosti na drugoj strani

Prema tome, ovo što se sada dešava sa tužbom i protivtužbom, o čemu govori profesor Dimitrijević, jeste primer takvog odnosa u kome svako traži istinu u odgovornosti na drugoj strani. I za mene je neprihvatljivo to što se čuje u raspravama: najzad će se u Hagu utvrditi šta je prava istina. Nema Haga ili bilo kakvog međunarodnog foruma koji to može da utvrdi ako mi nismo sami spremni na to. Svako malo mi čujemo različite izjave, mediji ih spremno odmah prenose, sa dobrim razlogom, i onda to dolazi kao tužba i protivtužba, utuk na utuk.

Tu se javljaju dva problema. Jedan je problem auditorija kome se naši lideri obraćaju. Oni se po pravilu obraćaju domaćoj publici, tamo skupljaju poene. I ono što je zanimljivo, skupljaju ih ne samo pred izbore, nego i kad čvrsto drže vlast. A postoje i bar dva druga auditorijuma na koja moraju računati, dakle i na njihovu reakciju. Jedno je regionalni auditorij, sused. Kad se nešto kaže, mora se razmišljati ne samo ako je to rečeno ovde, kako će to biti primljeno u Beogradu, nego i u Zagrebu, Podgorici, Sarajevu, itd. To je pitanje odgovornosti prema regionu. Drugi auditorij sa kojim moramo računati i načelno i pragmatično, to je Evropa. Sve to što se ovde kaže, te otrovne strelice koje se ispoljavaju, apsolutno se pomno prate u Briselu sa dobrim razlogom. Na kraju krajeva u svakom sporazumu o pridruživanju, asocijaciji i stabilizaciji piše isto: da su odnosi u regionu ključna tačka po kojoj će se takođe meriti spremnost pojedinih zemalja, sem individualnih performansi na putu reformi, koliko su blizu Evropi. Na kraju krajeva, mislim da je jasno da ta EU, bez obzira da li se ona ovako ili onako u nekom trenutku ponaša, ja imam dosta kritičan pogled prema tome i prema tajmingu, itd, ali mislim da se mora imati u vidu da EU neće u svoje okrilje primiti, prvo, države koje su nefunkcionalne i nisu čiste u smislu korupcije pre svega, i drugo, neće primiti rovite i skoro neprijateljske odnose u regionu. Jer onda u svom okrilju imaju te probleme i verovatno će nastojati da to reše.

Mislim da mediji imaju ogromnu ulogu, ali da oni često više "dosoljavaju" nego što daju objektivnu sliku. Nije reč o tome da bi sad trebalo pisati samo pozitivno o drugim sredinama, ne pišemo pozitivno o sopstvenoj sredini pa nema razloga da se piše tako o drugima, ali se mora videti šta izbija u prvi plan i da li je to ono što je zahtev za sve medije, objektivna slika.

Na određeni način, srpsko-hrvatski odnosi u prošlosti – ili su bili jabuka razdora, češće je bilo to, ili kičma saradnje, razumevanja, obnove, poverenja

Dakle, srpsko-hrvatski odnosi, kao što je ovde već rečeno, na određeni način ili su bili u prošlosti jabuka razdora, češće je bilo to, ili kičma saradnje, razumevanja, obnove, poverenja, da ne pravim već česte analogije sa francusko-nemačkim odnosima koji su kičma, razume se, evropskog ujedinjavanja. U taj kontekst srpsko-hrvatskih odnosa obavezno ulazi Bosna i Hercegovina. Odnos prema BiH je takođe vrlo važan elemenat i deo srpsko-hrvatskih odnosa. Da li jedni i drugi pomažu toj BiH da postane najzad država, autonomna, delimično integrisana, funkcionalna, itd, ili ne? I drugo pitanje koje će nas pratiti to je Kosovo. Mi moramo shvatiti da je stvorena jedna nova realnost da su, sem BiH, sve druge države to Kosovo priznale. Mora se naći, s jedne strane u Srbiji odnos, odnosno traženje nekog modus vivendija, uz zadržavanje te, da tako kažem, mantre o nepriznavanju Kosova koje može da traje godinama a da ništa naročito ne smeta, pod uslovom da postoje realni, aktuelni odnosi i sa tim Kosovom, pored ostalog i zarad Srba tamo, ali da ne možemo kaštigovati sve druge koji su to Kosovo priznali. Ali sa druge strane postoji odgovornost drugih da vode računa o tome. Mislim da su to sasvim konkretna pitanja. Održaće se neki regionalni skup, hoće li se na njega pozvati Kosovo ili neće? Nije lako odgovoriti na to pitanje. Ako zbog toga predstavnik Srbije neće doći, onda je cela stvar propala. Evo, ovde ću da završim.

(Živorad Kovačević, Evropski pokret u Srbiji)

Ana Trbović: Treba razgovarati o prošlosti kako bismo išli napred i kako bismo napredovali kao društvo

Zahvaljujem najpre organizatorima što su pravovremeno organizovali ovaj skup.

Dva komentara imam, jedan je na temu samih razgovora. Kada je izašla čitava ova priča o tužbi Srbije i Hrvatske, jedan od komentara je bio: o, ne, nećemo opet na tu temu, hoćemo da idemo napred, nećemo da razgovaramo o prošlosti.

Da, slažem se, treba ići napred, ali treba razgovarati o prošlosti kako bismo otišli napred i kako bismo napredovali kao društvo. Lično smatram da upravo zato što nismo dovoljno razgovarali o onome što se dogodilo u Drugom svetskom ratu, da su mnogi političari upravo razgovorom i govorom mržnje rasplamsali sukobe koji su se dešavali tokom devedesetih godina. Lično sam deo Centra za demokratiju, istoriju i pomirenje koji je osnovan u sastavu globalnih Salcburških seminara koji rade širom sveta i spajaju istoričare iz regiona kako bi razgovarali na ovu temu, a znamo da su zadužbine kao što su Nojman i druge zadužbine organizovale slične skupove i ranije.

Ne radi se o nekom viševjekovnom boju i mržnji između Srba i Hrvata; ti sukobi su stari decenijama, a ne vekovima

Kada razgovaramo, onda ćemo doći i do konstatacije da se ne radi o nekom viševjekovnom boju i mržnji između Srba i Hrvata, na primer, već da je postojala jedna vrlo funkcionalna politička koalicija sa početka XX veka i da su ti sukobi stari decenijama, a ne vekovima. To su neke konstatacije za koje je važno da se o njima razgovara.

Drugi, važniji komentar je politika uslovljavanja koja se u negativnom kontekstu tumači ovih nedelja i gde je važno da svi zajedno govorimo o tome kako to nije ništa novo i kako to nije ništa posebno za Srbiju, već da se radi o politici koja je stara, zvanično od 1995. godine, koja se i pre toga na jedan drugačiji način primenjivala i na zemlje centralne, istočne Evrope, koje su takođe imale određene probleme sa manjinama i slične probleme.

Problem u politici uslovljavanja jeste ta percepcija da se radi o određenim dvostrukim standardima

Međutim, ono što jeste problem u politici uslovljavanja, jeste ta percepcija da se radi o određenim dvostrukim standardima. Prvi problem tu jeste, i to mogu nedvosmisleno da kažem, to jeste problem priznanja Kosova koji je promenio način razmišljanja u međunarodnoj zajednici i koji jeste stvorio presedan da se pitanje samoopredeljenja ne rešava kroz manjinska ljudska prava, prvenstveno se rešava kroz promene granica. To jeste presedan koji je po mom mišljenju vrlo negativan, ne samo za naš region već u međunarodnom kontekstu. Istovremeno se evropske integracije ponekad koriste za centralizaciju nekih drugih zemalja, pa je tu i primer policijske reforme u BiH, gde se to koristi kao izgovor da se dovoljno centralizuje država, iako je jedan od principa EU upravo princip da neke stvari mogu da budu delotvornije ukoliko se postave na način koji je više decentralizovan.

Žao mi je da evropske integracije nisu bolje iskorišćene da se reše sukobi na miran način

Takođe, tu vidim problem politike uslovljavanja u odnosu na neke druge zemlje i žao mi je da evropske integracije nisu bolje iskorišćene da se reše sukobi na miran način. I sama Slovenija je tu, da kažem, jedan negativan primer gde jeste postojalo uslovljavanje zbog postojanja italijanske manjine, da Slovenija promeni ustav na način da stranci mogu da kupe zemljište u Sloveniji. Međutim problem tzv. izbrisanih građana nije rešen, i dalje se povlači kroz Savet Evrope. Slovenija je unatoč nerešavanju ovog problema postala punopravni član EU i time, da kažem, predstavlja jedan negativan primer.

Crna Gora se nedovoljno često predstavlja kao jedan pozitivan primer rešavanja sukoba na miran način. Iako se ne slažu svi sa krajnjim rezultatom, to jeste urađeno na miran način. Međutim, opet ne znam da li se sada dovoljno pažnje pridaje sadašnjem ustavu i pravima ljudi tamo.

To su samo neki od primera kako se ova politika uslovljavanja često ne primenjuje jednako i gde i naša elita i naše građansko društvo treba da ukaže na to kao problem, kako bi se nama pomoglo da koristimo taj okvir evropske integracije i tzv. evropeizaciju da bismo unapredili svoje društvo.

Moramo da uradimo mnogo više da zainteresujemo naše komšije u EU, da požele da imaju nas kao člana EU i da požele da sa nama zajedno rešavaju probleme koji su i naši i evropski

Pitanje publike je tu posebno zanimljivo, a to je pomenuo gospodin Kovačević. Kako naši političari govore našoj publici, to rade i strani političari. Ono što po mom mišljenju predstavlja još veći problem jeste to da nema publike u EU koju dovoljno interesuje Srbija, u smislu da mi još uvek moramo da uradimo mnogo više da zainteresujemo naše komšije u EU, da požele da imaju nas kao člana EU i da požele da sa nama zajedno rešavaju probleme koji su i naši i evropski. Hvala.

(Ana Trbović, Fakultet za ekonomiju, finansije i administraciju – FEFA)

Milan Simurđić: Dok Srbija i Hrvatska idu putem evropskih i evroatlantskih integracija, naši odnosi mogu samo napredovati

Dobar dan svima. Ja bih želeo da iznesem nekoliko ocena o aktuelnom stanju i kako se stvari mogu u nekoj kraćoj perspektivi događati.

Poći ću od nečega s čime bi se svi sagovornici i u Hrvatskoj i u Srbiji složili, a to je da Srbija i Hrvatska nemaju problema sa budućnošću već samo problema sa prošlošću.

Ja mislim da ćemo mi imati u našem dijalogu dve dimenzije u odnosima. Tu prvu koja se tiče budućnosti, gde se u principu slažem da nema problema, ali ne možemo a da ne vidimo da nema nastojanja za leaderskim nadmetanjem u regionu između Zagreba i Beograda, ali čak i nadmetanja i saplitanja oko procesa evropskih integracija, za koja mislim da je elitama potpuno jasno da niti će Zagreb sprečiti Beograd, niti će Beograd sprečiti Zagreb, kako god se ko nalazio u kojoj fazi.

Saradnja pravosuđa je ključni, prioritetni zadatak koji bez obzira na tempo i sadržaj političkog dijaloga ne sme da bude u zastoju

Sa druge strane, u ovoj drugoj dimenziji, prošlosti, gde su naravno problemi ogromni, teško je naći reč, teško je obuhvatiti ih samo jednom rečju, ali paradoksalno je da i na toj strani ima saglasnosti. Gde je tu saglasnost? Saglasnost o organizovanom kriminalu, onih stvari koje su se događale oko ratnog zločina, pokušaja da se sakrije sopstvena uloga, itd, itd. Tu bih samo dodao da se potpuno slažem sa ocenom Živorada Kovačevića da će odnos prema ratnim zločinima opredeliti značajan deo naših odnosa u budućnosti. I naravno da je saradnja pravosuđa ključni, prioritetni zadatak koji bez obzira na tempo i sadržaj političkog dijaloga ne sme da bude u zastoju. Neki podaci govore da Hrvatska istražuje 700 ratnih zločina tokom perioda 1991–1995, da se traga, po hrvatskim informacijama, za 1.000 nestalih. To je malo čudna informacija, pošto Međunarodni crveni krst govori o 2.000 nestalih. Hrvatska očigledno ne uzima u obzir građane koji nisu hrvatske nacionalnosti. I da u taj deo stavim i ovaj deo oko izbeglica i manjina koji ima jednu izuzetnu kompleksnost i koji je praktično nerazdvojliv.

Inače se takođe slažem da odnosi Srbije i Hrvatske sve više dobijaju ovaj treći element, a to je situacija u BiH. I ja mislim da treba da govorimo o srpsko-hrvatskim odnosima onda kada uključujemo i BiH, inače govorimo o odnosima Srbije i Hrvatske. To nam daje najveću jasnoću u

dijalogu. Ja mislim da će ta situacija, odnosno polemika, da li proglašena ili pritajena, oko BiH, nažalost jačati u narednom periodu i nije nikakva tajna da Zagreb i Beograd, ili politička elita, drugačije gledaju na situaciju kako i šta dalje sa Dejtonskim sporazumom.

Da li će odgovor na recesiju biti jačanje dijaloga, otvaranje prostora, uklanjanje postojećih barijera ili će odgovor biti odlazak u neki "nacionalizam lajt" ili nešto drugo? To je nešto što nikako ne bi valjalo da nam se dogodi

Ako pogledamo samo malo detaljnije aktuelni trenutak, mislim da je ono što će biti jedan od najvećih izazova, zapravo kako će se razvijati odnosi Srbije i Hrvatske u periodu recesije u evrozoni. Znači da mi zapravo vidimo kako ćemo saradivati i kako ćemo se prepoznati u situaciji gde će svaki dinar na izвозnoj strani suficita, deficita značiti, kada će svako radno mesto značiti, kako čujemo ovih dana praktično vrlo sličnim rečnikom političkih lidera i Srbije i Hrvatske. Znači, da li će odgovor biti jačanje dijaloga, otvaranje prostora, uklanjanje postojećih barijera ili će odgovor biti odlazak u neki "nacionalizam lajt" ili nešto drugo. To je nešto što nikako ne bi valjalo da nam se dogodi, jer uz svu kompleksnost izgradnje naših odnosa, sada je izgrađujemo u uslovima recesije, u okruženju odakle očekujemo najveći podsticaj, pomoć, investicije i sve drugo. Dakle, činjenica da mi imamo suficit kao Srbija samo sa članicama CEFTA jasno govori gde su naši prioriteti. Ako to prevedemo u političku dimenziju, ja mislim da je svima jasno o čemu se radi.

Srbija i Hrvatska imaju tri stabilna stuba odnosa. Jedno je državna izvršna vlast, drugo je civilno društvo, a treće je ono nevidljivo što je profesor Dimitrijević nazvao podzemno, a to je taj međuljudski kontakt. I ova dva druga segmenta: međuljudski, rodbinski i sve drugo. Ova dva segmenta, civilno društvo i međuljudski odnosi, kod njih nema dilema, oni žele saradnju i tu je najveća odgovornost na strani izvršne i zakonodavne vlasti da to podstakne, omogući i ne pravi prepreke.

Parlamentarna saradnja i saradnja političkih stranaka kroz evropske parlamentarne asocijacije, je nedovoljno iskorišćen resurs

Nedavno je profesor Mićunović puno govorio o značaju parlamentarne saradnje. To takođe jeste najveći resurs u bilateralnim odnosima neiskorišćen u regionu. Ja bih dodao da se isto odnosi i na političke stranke koje su zastupljene kroz evropske parlamentarne asocijacije.

I na kraju bih samo rekao da dok Srbija i Hrvatska idu putem evropskih i evroatlantskih integracija, ja mislim da naši odnosi mogu samo napredovati. Hvala.

(Milan Simurđić, Forum za međunarodne odnose)

Romana Vlahutin: Mislim da je apsolutna odgovornost i jedne i druge države da vrlo otvoreno i pošteno razgovaraju

Hvala vam najlepša. Evo da se Hrvatska uključi u ovaj dijalog građana.

Prvo, ja bih vas zamolila da moje primedbe bilježite kao mišljenje jednog građanina Republike Hrvatske, ne kao predstavnika veleposlanstva. Osjećaću se malo slobodnije i mislim da ćemo imati otvoreniji dijalog, znači da stvarno možemo otvoreno i pošteno razgovarati i o onomu što se događa.

Prvo, moja ogromna zahvalnost, stvarno iskrena, i poštovanje prema ovom razgovoru i svim eventualnim sličnim koji će nakon ovoga nastupiti, jer ono što se pokazalo je da je možda najtragičniji dio naših odnosa nedostatak stvarne komunikacije. I onda u tome nastaje kaos. Ako vi nemate ljude koji su dovoljno zreli kad negde naslute problem daleko prije problema, reč hajde da sednemo i da vidimo kako ćemo to rješavati, ili do kud možemo dopustiti ovakve ili onakve interpretacije, onda dolazimo u jednu situaciju u kojoj niko sa nikim ne razgovara, tj. umjesto nas razgovaraju mediji i to je, pak, vjerovatno najgori dio odnosa između Hrvatske i Srbije.

Možda najtragičniji dio naših odnosa je nedostatak stvarne komunikacije. I onda u tome nastaje kaos

Ova poslednja kriza, možemo je tako nazvat, koja se dogodila, nas je, da vam budem potpuno iskrena, zapravo iznenadila. Iznenadila nas je izuzetno emotivna reakcija Srbije, zato što tužba postoji od 1999. godine, i negdje je Hrvatska nju izracionalizirala. Izracionalizirala je u nekoliko smjerova. Prvo, nešto se tih devedesetih bilo strašno dogodilo i neki ljudi su patili i nešto je bilo razoreno i nastala je neka užasna šteta, i to negdje, netko, s nekim treba raspraviti, da bismo, kao što je Ana rekla, i nije slučajno, mi smo negde slična generacija, mi očito imamo potrebu da idemo dalje čistiji, dobro, znači to treba raspraviti.

Tužba postoji od 1999. godine i ona nije, to je ono što je mene zbunilo i stvarno bih volela da mi pokušate objasniti kao građaninu Hrvatske, ona nije tužba protiv ove države ili ne daj bože protiv bilo koga ko nosi vlast u ovoj državi, ona je, kao što je rekao profesor Dimitrijević, to je pitanje građanskog prava, ona je tužba protiv jednog segmenta neke države tada za neku odštetu. Nije bilo drugog, to nam gospodin Dimitrijević može bolje objasniti, ali ono koliko sam ja razumjela ne postoji drugi način nego da se tuži za genocid.

Možda je dobro, ako mi nismo dovoljno ili zreli ili sposobni ili ako nije to ta situacija, da neko treći, neko ko se zove Međunarodni sud pravde, reče što je bilo

Međutim, ono što dobro može izaći iz te tužbe, dvije stvari mogu dobre izaći. Prvo, sud kad reče da nešto nije bilo, mora reći što je bilo. I za tužbu i za eventualnu protivtužbu, znači tu sud mora reći što je bilo. I možda je dobro, ako mi nismo dovoljno ili zreli ili sposobni ili ako nije to ta situacija, da neko treći, neko ko se zove Međunarodni sud pravde, to reći. A drugo, mi poštujemo i mislimo da je vrlo pametno ono što je Srbija napravila sa prebacivanjem pitanja Kosova u tu neku sudsku sferu. Ako postoji nešto što vam je u ovom trenutku moguć izbor nekakvih pretjeranih političkih nestabilnosti, možda je i najpametnije da se to tamo raspravlja. I kažem vam, to je u Hrvatskoj puno racionalnije negde čak i prorađeno nego što je bila reakcija tu, i ona je nas dosta zbunila. Evo, iskreno, nismo shvatili zbog čega toliko preuzimanje na sebe nečega što ti zapravo nitko nije nametnuo u tom nekom moralnom smislu.

Mi apsolutno imamo zajedničku odgovornost. Mi na svjetu nismo sami, u ovoj regiji nismo sami, ima niz država oko nas koje ovise o našim dobrim odnosima, nema nikakvoga ni razloga ni smisla da mi EU dodajemo još jednu dimenziju problema

I mislim da je sad, jučer je i ministar vanjskih poslova na B92 rekao: hajde, idemo sad ponovo otvoriti dijalog. Ja se nadam da će se to stvarno dogoditi. Mislim da je možda sad vrijeme, znate, otprilike da se zatvorimo u jednu sobu, da nam ne daju van dok stvarno sve, sve ne rečemo jedni drugima. Zato što, ajde stavimo na stranu emocije, stavimo na stranu čak i interese iako bi bilo suludo da ne poštujemo zajedničke interese, mi apsolutno imamo zajedničku odgovornost. Mi na svjetu nismo sami, u ovoj regiji nismo sami, ima niz država oko nas koje ovise o našim dobrim odnosima, nema nikakvoga ni razloga ni smisla da mi EU dodajemo još jednu dimenziju problema. I mislim da je apsolutna odgovornost i jedne i druge države da vrlo otvoreno i pošteno razgovaraju.

Uvek kad se razmišlja o EU, svi to doživljavaju kao nekakav klub bogatih, ali sto puta sam razmišljala – EU je nastala na ruševinama, nije ona nastala na nekakvom velikom bogatstvu i na nekakvoj velikoj eliti, ona je nastala nakon jednog užasnog rata, da se taj rat ne bi ponovio. I čini mi se da je to stvarno pitanje zrelosti političkih elita da budu u stanju sjesti i razgovarati o tome. Lako je napraviti problem, posle ga je dosta teško riješiti.

Čini mi se da Hrvati i Srbi uopće nemaju izbora, osim jednog poštenog i otvorenog dijaloga

Ko snosi najveće posledice ove nedavne krize? Najveće posledice snose izbeglice, neki obični, normalni ljudi zato što je apsolutno sigurno narastao govor mržnje, narastao je strah, narasla je nesigurnost, sve ono što smo godinama pokušali smirivati. Potpuno je nesuvislo da se ljudi plaše sa srpskim tablicama ići u Hrvatsku i obrnuto. Znači stvaranje te atmosfere je daleko najgori produkt ove krize koja se dogodila. Mislim da imamo tu milijardu stvari o kojima bi trebalo razgovarati. Čini mi se da u tom smislu Hrvati i Srbi uopće nemaju izbora, osim jednog poštenog i otvorenog dijaloga i apsolutno kretanje naprijed. Hvala.

(Romana Vlahutin, Ambasada Republike Hrvatske)

Jovo Bakić: Politiku treba očistiti od rivalske strukture nacionalizama, srpskog i hrvatskog

Prvo da se zahvalim i na organizaciji skupa na ovu veoma važnu temu, a drugo, i na pozivu koji sam dobio.

Po shvatanju koje imam, radi se o rivalskoj strukturi nacionalizama, srpskog i hrvatskog, u poslednjih 150 godina. Još 1848. godine izbio je sukob oko Srema, BiH koja je već pomenuta je tradicionalna tačka takmičenja i sukobljavanja između dvaju nacionalizama.

Naš sukob nije tako skorašnji, on ima dublje korene

Dakle, nije baš ovaj sukob tako skorašnji, on ima dublje korene, a koreni su u nacionalističkim potraživanjima, posezanjima, u asimilicionističkim težnjama koje su imali i Hrvati u XIX veku kada su pod firmom jugoslovenstva želeli asimilirati Srbe. Ne treba smetnuti s uma da u XIX veku hrvatski nacionalizam jeste bio jugoslovenskog usmerenja.

Zašto je to tako? Pa zato što su Hrvati bili većina u okviru Južnih Slovena u Habsburškoj monarhiji i jedino su oni imali Hrvatski sabor. Srbi i Slovenci nisu imali sabor, nisu mogli računati na oblikovanje jednog predstavničkog tela. Dakle Hrvati su bili logičan, prirodni hegemon južnog slovenstva u Habsburškoj monarhiji i otuda je jugoslovenstvo razvijeno u Hrvatskoj, i potpuno gotovo nepostojeće u Srbiji tog doba koja je nezavisna država, ili bolje rečeno poluzavisna.

Jugoslovenstvo je i u hrvatskom i u srpskom slučaju, u oba slučaja, bilo logični nastavak užih nacionalizama srpskog i hrvatskog. Onaj ko je bio u stanju da nametne hegemoniju Južnim Slovenima, taj je bio Jugosloven

Dakle, to su neke stvari na hrvatskoj strani. Na srpskoj, jugoslovenstvo znači razaranje Habsburške monarhije. Zašto su Jovan Skerlić i Jovan Cvijić bili veliki Jugosloveni? Pa zato što su videli u jugoslovenstvu ostvarenje ideala srpskog nacionalizma. Jugoslovenstvo je i u hrvatskom i u srpskom slučaju, u oba slučaja, bilo jedan logični nastavak užih nacionalizama srpskog i hrvatskog. Onaj ko je bio u stanju da nametne hegemoniju Južnim Slovenima, taj je bio Jugosloven. Između dva svetska rata to su bili Srbi, pre Prvog svetskog rata to su bili Hrvati. Dakle onaj koji je mnogobrojniji, on je Jugosloven jer se nada da će moći da nametne hegemoniju.

Bosna i Hercegovina, treba je u tom kontekstu gledati, to je tačka takmičenja i sukobljavanja Srba i Hrvata, srpskog i hrvatskog nacionalizma. Više nema jugoslovenstva kojim bi se neki nacionalizam prikivao, sada je to ogoljena stvar i utoliko je providnija. Bošnjaci predstavljaju i jednima i drugima metu. To je meta i u metaforičkom i u bukvalnom smislu. U metaforičkom smislu: hajde da pridobijemo Bošnjake na svoju stranu, tada smo većina. U bukvalnom smislu, kada dođe rat, onda Bošnjaci najviše stradaju između ta dva nacionalizma.

Saznajno-interpretativni okvir koji preovlađuje u odnosima Srba i Hrvata je okvir agresor - žrtva

Koji je okvir koji preovlađuje, taj saznajno-interpretativni okvir koji preovlađuje u odnosima Srba i Hrvata? To je okvir agresor - žrtva. Kad god gledate hrvatsku televiziju, ili neku od srbijanskih televizija, uočićete okvir agresor - žrtva: oni su nama uradili to, to i to. To je jedan samoviktimizujući diskurs koji se upotrebljava u tom okviru. Dakle, mi smo uvek žrtva, nikada mi nismo ništa loše napravili, uvek su nas progonili, uvek su nas ubijali, uvek smo mi izbeglice.

Kada pogledate udžbenike istorije za srednje škole u Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, BiH, to je jedno "zanimljivo" iskustvo. Tada vidite zapravo u hrvatskim udžbenicima da su Srbi promovisali velikosrpski nacionalizam, izvršili agresiju, napravili genocid, a kad pogledate srpski udžbenik, onda su izbeglice samo Srbi, nema drugih izbeglica, imate fotografiju, Srbi su svuda morali da beže, itd. Tačno, ali šta je sa drugima, da li su i drugi morali da beže, da li su iz Krajine bili npr. proterani Hrvati? Bili su. S druge strane, šta je sa Hrvatskom? Pa početkom XX veka bilo je 25% Srba u Hrvatskoj i Slavoniji, 17% Srba u Dalmaciji. Posle Drugog svetskog rata ostalo je 15% Srba u Hrvatskoj, pred rat ih je bilo 11,6%, sada ih je 4,5%. Dakle to je drastično smanjenje etničke slike jedne političke zajednice. U tom smislu, ako mi nismo sposobni, Srbi i Hrvati, srpski i hrvatski istoričari, sociolozi, na njih prvenstveno mislim, da pogledaju u oči neprijatnim činjenicama o kojima je još Maks Veber govorio... Dakle kada pogledate neprijatnoj činjenici u oči, a to je da su pripadnici vašeg naroda negde napravili zločin, npr. kad su Srbi u pitanju to je Srebrenica; Hrvatska neće dobiti ovu tužbu, posle odbijanja tužbe BiH, ta tužba je potpuno besmislena. Ona je podneta zato da bi se pobrojale činjenice i sad je naravno tu protivtužba i onda, zapravo, šta radimo? Mi zapravo podstičemo tu strukturu rivalskih nacionalizama koja radi, mi ćemo opet sa nekim čudnim, gotovo morbidnim, nekrofilnim zadovoljstvom brojati naše žrtve, pri tom naravno multiplikujući broj.

Šta treba da se radi? Svojevremeno su Bogoljub Kočović i Vladimir Žerjavić, nezavisno jedan od drugoga, došli do vrlo sličnih rezultata o brojevima žrtava u Drugom svetskom ratu. To je nešto kada se dva naučnika između Srba i Hrvata slože oko nečega, to je neverovatno dostignuće, to znači da onda gotovo izvesno to oko čega su se složili jeste istinoliko. Ne možemo tvrditi da je istina, ali možemo tvrditi da je istinoliko, da se približava istini. U tom smislu, to je poziv da srpski i hrvatski naučnici pogledaju neprijatnim činjenicama u oči, bez nekog lažnog patriotizma gde se nauka smatra jednom odbrambenom disciplinom nacije. Pa nije to svrha nauke. Nauka, naravno, ima i društveno integrativnu funkciju, nema samo saznajnu, ali ako je ta društveno integrativna funkcija jača, izraženija od saznajne funkcije, onda se tu ne radi o nauci, onda se tu radi o jednom obliku propagande. I to je onda problem, to je onda problem koji ja vidim i na

hrvatskoj i na srpskoj strani.

Ono što treba raditi u budućnosti jeste preusmeravanje rivalstva. Dajte da politiku očistimo od rivalstva, dajte da političke snage usmerimo ka Evropskoj uniji, onda se nećemo moći i nadati, a neka rivalstvo dolazi do izražaja u sportu, privredi...

Recimo, kada je prihvaćena nadležnost suda u Hagu, ja sam gledao hrvatsku televiziju, često je gledam, to je bila takva euforija kao da su već dobili presudu u svoju korist, potpuno iracionalno delanje. Onda sam se utešio rekavši: pa ipak smo mi braća, mi vrlo slično reagujemo na takve stvari. Dakle, u tom smislu, ono što treba raditi u budućnosti jeste preusmeravanje rivalstva. Dajte da politiku očistimo od rivalstva. Dajte da političke snage usmerimo ka Evropskoj uniji, onda se nećemo moći i nadati, a neka rivalstvo dolazi do izražaja u sportu, tu ko je video engleske navijače, naši mu možda izgledaju simpatično. Dakle, u tom smislu, neka se ta primitivna izivljavanja dešavaju na stadionima, ali nemojte da ta izivljavanja prenosimo u politiku, jer onda mi nipodaštavamo, omalovažavamo politički život.

Ukoliko bi se ne daj bože EU raspala, prvo što bismo kao posledicu imali jeste novi srpsko-hrvatski sukob oružanim sredstvima, to je realnost, to je stvarnost naših odnosa

Gde su dalje potrebna rivalska sučeljavanja? U privredi, recimo, Hrvati su daleko odmakli od Srbije, uz sve probleme zaduženosti koje imaju. To je nešto što bi trebalo da bude podsticaj za srpsku političku elitu. Hajde da stignemo Hrvatsku, to bi valjda bilo racionalno, na taj način ćemo pomoći sopstvenim građanima. Ali ako se ta rivalstva uvedu u politički život, ako, kao što je gospodin Kovačević naglasio, mi krenemo da potkopavamo BiH sa obe strane, onda će neminovno politički život biti prepun rivalskog nacionalizma i tada je sve veliko pitanje i tada nas jedino EU može spasiti. Dakle, ukoliko bi se ne daj bože EU raspala, prvo što bismo kao posledicu imali jeste novi srpsko-hrvatski sukob oružanim sredstvima, to je realnost, to je stvarnost naših odnosa. Mi se sad sukobljavamo, podižemo tužbe oko prošlosti, ali istorija je prepuna iznenađenja, i jedna loša međunarodna situacija bi lako upalila baklju sukoba ovde. To je nešto što mi se čini bitnim istaći. Hvala.

(Jovo Bakić, Filozofski fakultet u Beogradu)

Vojin Dimitrijević: Međunarodni sud pravde nije krivični sud i ne utvrđuje "istinu" ni "šta se desilo"

Zahvaljujem se i izvinjavam se, samo bih želeo da dodam dve-tri stvari reagujući na nešto što sam čuo.

Ovo što je rekao Žika Kovačević - da su svi ti govori za unutrašnju upotrebu, to je svuda tako. Ja sam radio u jednom projektu u Ujedinjenim nacijama, obeležili smo govore u UN i gledali gde su objavljeni. Sa vrlo malom izuzetnošću, samo u domaćim novinama. Znači da je važnije šta se kaže u direktnim pregovorima, o čemu nekada slabo znamo.

Gledajući ovo i slušajući gospođu Vlahutin, gledajući malo i ovo događanje u Međunarodnom sudu pravde, čovek ima onaj osećaj koji kažu da je vezan za tragediju: gledate kako se nešto neminovno loše događa, a vi ne znate kako da to sprečite.

Međunarodni sud pravde nije krivični sud, on ne saziva nikakve svedoke, on ne utvrđuje ništa šta se desilo. Prema tome nikakva nova istina odatle neće izaći

Na kraju krajeva, nije nikakva tajna da su stručnjaci, moje kolege u Hrvatskoj, smatrali da od te tužbe treba odustati, a da su političari smatrali da treba da se gura. Vrlo je slično i ovde sa protivtužbom, ali se opet zbog te domaće publike nešto radi. A šta su, na žalost, u stvari sva ta opravdanja? Međunarodni sud pravde nije krivični sud, on ne saziva nikakve svedoke, on ne utvrđuje ništa šta se desilo. Prema tome nikakva nova istina odatle neće izaći, jer zapravo je Međunarodni sud pravde oslobodio, olakšao položaj Srbije u odnosu na Bosnu, jer je bilo pitanje genocida koje je neko drugi utvrdio, to znači ovaj Haški tribunal, krivični, pa se Međunarodni sud pravde bavio time da li je Jugoslavija, i Srbija kao nosilac, imala neke veze sa tim genocidom. Ovde ni jedan genocid ni pred kojim sudom nije utvrđen. Prema tome radi se o sporu gde neće da se utvrdi ovo što se priča "šta je istina".

S druge strane, da bih bio kao Jovo Bakić obostran, s druge strane ono što je Žika takođe pomenuo, znate, oni koji su bacali cveće na vojsku za Vukovar, oni koji su glasali za Miloševića, oni su velikim delom na groblju ili u okrilju doktora Alchajmera, a danas ova država mora da brani interes ove generacije. Današnji ljudi od 18-20 godina nemaju sa tim nikakve veze, ali će na kraju, ako dođe do odštete, oni da plaćaju.

Mi se sećamo onih dosetki iz vremena bosansko-srpskog spora, ispadalo je da Žika Kovačević, Sonja Liht i razni protivnici rata, da bi oni platili kroz budžet odštetu BiH u korist porodice Karadžić i raznih državljana. Dakle pretvaranje jednog ozbiljnog događaja iz domena krivičnog prava u neku naplatu para ne služi nikako istini, ali na žalost vi to gledate i to je sada teško sprečiti, ne samo iz ova dva razloga koja sam pomenuo, nego i mnogih drugih razloga. Prema tome, zato je vrlo važno naći neke nove inventivne načine da se prosto odgovori ovom

nastojanju koje, po mom uverenju, postoji u oba društva - da se te stvari prevaziđu. Hvala.

(Vojin Dimitrijević, direktor Beogradskog centra za ljudska prava)

Milan Karagaća: Aktuelna situacija u srpsko-hrvatskim odnosima ne može koristiti budućnosti jer je okrenuta prošlosti

Hvala vam. Ja ću pokušati kratko da kažem sa težištem na to koliko aktuelan odnos između Srbije i Hrvatske utiče na naš i hrvatski put ka evropskim integracijama.

Mislim da aktuelna situacija u srpsko-hrvatskim odnosima ne može mnogo koristiti budućnosti jer je okrenuta prošlosti, a sa prošlošću se bavi onaj koji nema viziju budućnosti. Dakle, bilo bi u interesu budućnosti obeju strana da se civilizovano ti odnosi izvuku iz prošlosti. Da se kroz neku inicijativu ili kroz neku formu, kao što je Milorad Pupovac predlagao, razvija poverenje da bi se pokušalo i što više sprečilo povampirenje.

Mislim da bi za tu inicijativu i u tom pravcu trebalo da delaju političke elite i jedne i druge države, da prestanu da odluke suda koriste za unutrašnju političku upotrebu jer, što je rečeno, rečeno je. Ta euforija što je bila i sa jedne i sa druge strane, mislim da bi tu sad trebalo da stave tačku i da sad stvarno pristupe racionalnom prevazilaženju te situacije i da se kroz medije ona ne razbuktava.

Političke elite i jedne i druge države trebalo bi da stave tačku i da pristupe racionalnom prevazilaženju ove situacije. I intelektualne i crkvene elite bi trebalo da se angažuju u tom pravcu

Drugo, trebalo bi i intelektualne elite, i jedne i druge države, da se u tom pravcu angažuju i na taj način da otprilike operu neku ljagu sa sebe za ružnu ulogu koju su neki od njih, bivših i aktuelnih pripadnika elite, imali u raspirivanju i projektovanju zla koje nas je zadesilo. I posebno mislim da bi tu i crkvene elite trebalo da se angažuju i da doprinesu razvijanju poverenja. Mislim da nema nikakve potrebe da Hrvatska nama ili mi njoj obnavljamo gradivo o svemu šta su obe strane radile i uradile tokom devedesetih godina, jer to znamo i mi i oni, znaju i Hrvati i Srbi iz Hrvatske šta su radili tokom rata i kako su čistili jedni druge, znamo mi, a znaju i Srbi iz Hrvatske kako su njihovi rukovodioci, često motivisani pre svega nacionalizmom i drugim razlozima, preduzimali nerazumne odluke. Nisu prihvatili Z4 i odbacili su Raškovića, itd.

Zatim, Hrvatska je, pobedom nad pobunjenim oružanim formacijama dela svog konstitutivnog naroda, proterala je taj narod uživajući u toj pod navodnicima veličanstvenoj pobedi. Da li država treba da se hvali kao se oslobodila od svojih građana i vojno pobedila svoje građane? To je isto pitanje za sve ove tri elite o kojima sam govorio. Dalje, u toj euforiji mislim da nema razloga da se u Hrvatskoj govori kako je Hrvatska pobedila Srbiju jer one zapravo nisu formalno ni ratovala, nije ona nikakav pobednik na Balkanu, niti je nikakva regionalna sila, i ne treba tako da se ponaša, već je ona ravnopravan partner sa Srbijom.

Obostrano licitiranje brojem žrtava je nešto ružno što je naš balkanski specijalitet i ponekad imate utisak da svako priželjkuje da ima što više žrtava iz redova svoga naroda kako bi mogao da se prikaže da je on veća žrtva

Obostrano licitiranje sa brojem žrtava je nešto ružno što je naš balkanski specijalitet i ponekad imate utisak da svako priželjkuje da ima što više žrtava iz redova svoga naroda kako bi mogao da se prikaže da je on veća žrtva. Tako da imate apsurd, recimo, da sada kada se govori, to sam čuo od Save Štrpca, da kada se govori o žrtvama i stradalim u Hrvatskoj, on kaže da je stradalo Srba 7.000, Hrvata je stradalo valjda 12.000, ali kaže: naših je stradalo više zato što je to procentualno više. Valjda ako je jedan čovek stradao, onda je on 100% stradao i to mislim da nema razloga da se na taj način prikazuje. I to sve ne doprinosi narodu, narod je nastradao i ovakva situacija ne doprinosi da mu se muka olakša i da mu bude bolje. Ako i jedno i drugo rukovodstvo žele dobro svom narodu, onda bi trebalo stvarno da prestanu i da doprinesu sa svoje strane da se ne raspiruje mržnja i da se ne vraća retorika iz početka devedesetih godina, jer to najmanje koristi i jednom i drugom narodu, a najmanje koristi onim preostalim Srbima u Hrvatskoj jer se može desiti, kao što je profesor Bakić rekao, u nekom nesretnom spletu okolnosti može opet da dođe do zla.

Znaju političari u Hrvatskoj da odluka suda o nadležnosti ne znači da će Srbija biti osuđena za genocid, isto tako kao što naša strana zna da ni Hrvatska neće biti osuđena po našoj tužbi. Isto tako možemo se pitati zašto je Hrvatska podnela tužbu tek 1999. godine, što to nije uradila 1995. ili 1996. Znači radilo se ipak o nekim naknadnim političkim kalkulacijama.

I jedna i druga država, ako hoće u Evropu, moraju ovo da prevaziđu

Takođe, moram da kažem da je Srbija uspostavila diplomatske odnose sa Hrvatskom takvom kakva je i sada, kojoj sada prigovaramo za 250.000 proteranih. I onda smo to znali, kad smo normalizovali odnose. Znači to je bio jedan razuman znak da se ide u budućnost. Mislim da u svemu tome i jedna i druga država, ako hoće u Evropu, moraju to da prevaziđu. Uostalom Srbi iz Krajine znaju najbolje kako je sve počelo, kako su ratovali, kako su izgubili i šta je njihov interes.

Rekao sam već - političari su rekli što su rekli, sad bi trebalo da stanu na loptu i da ne dozvole razbuktavanje strasti preko medija, jer i neke ekstremne stranke su to jedva dočekale i to dalje multiplikuju. Korist od toga ne može imati niko, a može biti višestruko štetno. Mislim da je ilustrativan primer, recimo, kada je naš ministar inostranih poslova počeo da govori o tužbi i kontratužbi, da će biti osvrt i na Drugi svetski rat, da je on odjednom postao omiljen kod jednog

dela, veoma ekstremnog dela, postao odjednom dobar i veliki Srbin kod onih koji su o njemu pre toga vrlo ružno pisali po štampi, davali sliku njegovu sa Hamdijom, Hakijom, itd, do Muje, Hrnjice, brojali mu krvna zrnca i mislim da je to jedan indikator ružnih stvari na koje treba stati civilizovano u ime Evrope. Hvala vam lepo.

(Milan Karagaća, Forum za međunarodne odnose)

Boško Ristić: Prepreke za dobrosusedske odnose su unutrašnjopolitičke prirode, i nedostatak dijaloga

Ja ću se potruditi da sažmem svoje izlaganje, počecu bez posebnog uvoda, direktno na temu.

Pre svega, ja mislim da je ovde pitanje šta je politički cilj Srbije i Hrvatske. Da li su politički cilj zaista dobrosusedski odnosi i da li su spremne ove dve države da svoje političke aktivnosti usmere ka tom cilju?

Kad govorimo o odnosima, misli se na više subjekata. Dakle takva svest mora da postoji i kod jednog i kod drugog subjekta, naravno uvažavajući sve ono što je ovde izneto: da zbog politike koja se dešava u regionu ti odnosi imaju refleksije na stabilnost u regionu i da treba uvažiti i druge činjenice i uključiti ih u te naše međusobne odnose.

Ali ako bismo pošli od pretpostavke da Srbija i Hrvatska zaista žele da unaprede svoje odnose, onda bi trebalo da rade sve na tome da taj cilj dođe što pre, uz što manje muka i truda, ali sa što više volje i što efikasnije.

Čini mi se da je nesporno da i Srbija i Hrvatska imaju za svoj spoljnopolitički cilj, ako ima i unutrašnje refleksije, da uđu u EU, usvoje standarde i vrednosti na kojima je zasnovana EU. To znači za građane Srbije i Hrvatske bolje odnose unutar same zemlje, ali i međusobne odnose. Pretpostavka za to su i dobrosusedski odnosi koje moramo da ostvarimo, a Srbija pored toga želi da ostvari cilj i da bude faktor stabilnosti na zapadnom Balkanu. Ukoliko to želi, bez svega ovoga to apsolutno nije moguće.

Čini mi se da na ovom putu, pored povezanosti ovih pitanja, postoje i određene prepreke. Prepreke su unutrašnjopolitičke i u Srbiji i u Hrvatskoj, ali i u nedostatku dijaloga koji mora da

prethodi ostvarenju ovog političkog cilja. Da bi se ovaj dijalog ostvario treba imati u vidu da taj dijalog treba da se ubuduće odvija u okolnostima da imamo tužbu i protivtužbu, da imamo diplomatske note zbog nekih propisa u državama koje treba da grade svoje odnose, i sada novonastala okolnost na koju mi nismo mnogo uticali, niti smo mogli mnogo da utičemo, a to je svetska ekonomska kriza. Da li ćemo u situaciji svetske ekonomske krize zatvarati svoje nacionalne ekonomije, diskriminirati svoje susede i strane ulagače u cilju zaštite svojih proizvođača, trgovaca i ostalih, kako bi se stvarali monopolski položaji domaćih privrednika, to je sad pitanje na koje treba zajednički da damo odgovor. Ukoliko želimo ovaj cilj da ostvarimo, dobrosusedske odnose, moramo znači i taj kontekst da uzmemo u razmatranje.

Glavne prepreke su unutrašnji politički odnosi, ponašanje u bilateralnim odnosima, nereformisana birokratija, senzacionalistički mediji, selektivna pravda i pravne prepreke, predrasude...

Ono što su prepreke, po meni, to su unutrašnji politički odnosi o kojima smo govorili, a to je da se ovi odnosi između Srbije i Hrvatske koriste za unutrašnje političke svrhe i za pridobijanje populističkim metodima onih desno orijentisanih ekstremističkih birača i glasača. Zatim ponašanje u bilateralnim odnosima obe strane, to su vrlo često neki prejaki izrazi koji su dnevno-politički motivisani. Nereformisana birokratija u institucijama koje donose odluke ili ih sprovode, zato što mi vrlo često imamo neke patriotske odluke koje odudaraju od onoga što je naša zvanična politika. Mediji koji na senzacionalistički način objašnjavaju trenutne pojave ili odnose što vrlo štetno deluje. Mi to ne možemo da zabranimo, ali možemo da pozovemo i medije na javnu odgovornost ukoliko napravimo društveni konsenzus oko naših političkih ciljeva. Selektivna pravda i pravne prepreke koje su vrlo prisutne, o tome ću nešto kasnije da kažem. Predrasude o uzrocima i posledicama pojedinih odluka ili događaja, o tome smo govorili, prebrojavanje žrtava, ko je kriv, itd.

Istina je vrlo bitan faktor za naše odnose, ali pitanje je kako da je utvrdimo. Mi smo spremni da se istina utvrdi, ali ona ne bi smela da utiče na naše političke odnose i ostvarenje političkog cilja - a to su evropske integracije

Istina je vrlo bitan faktor za naše odnose, ali pitanje je kako da je utvrdimo i šta ako je utvrdimo. Šta ako mi kažemo "želimo dobrosusedske odnose", a onda neka istina dođe sa strane i kaže: žrtava je bilo više i na jednoj i na drugoj strani. Da li će ta istina promeniti naše odnose i volju za tim da ostvarimo zajednički politički cilj? Ja mislim da je najvažnije da političke elite i društvo u celini budu pripremljeni, dakle da smo mi spremni da utvrdimo istinu. Mi smo spremni da se istina utvrdi, ali ta istina ne bi smela da utiče na naše političke odnose i ostvarenje političkog cilja. Siguran sam samo da vlada i parlament ne treba da utvrđuju tu istinu u svojim debatama, raspravama i svojim prepucavanjima. Isto tako smatram da ni sudovi ne mogu to da utvrđuju jer nema patriotskog suđenja, nego će se svaki spor rešavati pojedinačno u skladu sa činjenicama koje su raspoložive sudu koji će savesno i u skladu sa ustavnopravnim poretom i na osnovu međunarodnih normi rešavati pojedine sporove.

Mislim da možemo da uspostavimo sve bolje odnose, dakle, otklanjanjem svih ovih uzroka, ali

isto tako uz podršku prekogranične saradnje, delovanjem u mešovitim sredinama, posebno u političkim aktivnostima gde su mešoviti brakovi, ali isto tako uz podršku nevladinog sektora, treba da bude korektnije naše političko ponašanje.

Mi imamo zaključeni sporazum o sukcesiji koji se ne primenjuje niti od jedne članice sukcesora bivše SFRJ. Sve vlade se deklarativno zalažu za primenu međunarodno potvrđenog sporazuma o sukcesiji, ali svaka vlada stvara pravne prepreke da ljudi dođu do svoje imovine

Ja bih ovaj aspekt međunarodnopravnih odnosa još malo podvukao, a to je da mi imamo zaključeni sporazum o sukcesiji koji se ne primenjuje niti od jedne članice sukcesora. Ja se igrom slučaja bavim tim stvarima, pa nailazim na prepreke u svim državama sukcesorima bivše SFRJ. Sve vlade se deklarativno zalažu za primenu međunarodno potvrđenog sporazuma koji je stupio na snagu u junu 2004. godine. Sada je 2008. godina, ali svaka vlada stvara pravne prepreke da ljudi dođu do svoje imovine, veliki broj i privrednih i fizičkih subjekata ne mogu da dođu do svoje imovine koja je garantovana Aneksom G sporazuma još 1990. godine, stanarska prava takođe, itd. Veliki broj fizičkih i pravnih lica je uključen u nemogućnost ostvarenja svojih prava. Srbija je dodatno zakomplikovala te odnose donošenjem uredbe 19. juna ove godine, gde je praktično nacionalizovala imovinu preduzeća sa sedištem u državama sukcesorima pa je, na pritisak javnosti pre svega, zbog diplomatskih nota Slovenije, Hrvatske i BiH, koje su još uvek na snazi, promenila svoju odluku i u avgustu je donela odluku kojom je slobodno raspolaganje tom imovinom. Ali je pre neki dan donela novu uredbu koja je takođe i protivustavna, mislim sa stanovišta našeg poretka, protivna međunarodnom sporazumu koji je potvrđen u parlamentu i donela odluku da tu meru odlaže samo za tri meseca. Ona nalaže subjektima da se dogovore između sebe, ali ako se ne dogovore - nikom ništa, niko za to ne snosi odgovornost, država ponovo uzima tu imovinu, nasilno je uzima i upisuje kao državnu imovinu, iako to Ustav dalje zabranjuje.

Slična je situacija i u Hrvatskoj gde se sprečava vođenje postupaka, postupci se prekidaju. Mislim da je nužno da se napravi jedan dijalog, da se napravi jedan dogovor između vlada, da se otpuše ti pravni procesi kako bi građani mogli neposredno da pristupe pravdi jer bez toga nećemo moći, ni mi ni Hrvatska ni ostali, da ostvarimo standarde kao preduslove za evropske integracije.

Mislim da je često prisutan i uticaj izvršnih organa vlasti na druge grane vlasti, posebno na pravosuđe. To je primetno i u Srbiji i u Hrvatskoj, posebno u sporovima sa ovim elementom gde se kao jedna od strana javlja fizičko ili pravno lice sa one strane granice. Tako da je jedna selektivna pravda prisutna i nemogućnost ostvarenja prava koja su zakonom priznata.

Sad se pominje reciprocitet, tu nema reciprociteta jer je priznavanje ovog zakona u istovetnom obliku od strane svih država sukcesora, to je sastav i domaćeg prava i svi državni organi i subjekti su dužni da se ponašaju upravo po zakonima koje su utvrdili i koje su usvojili u svojim parlamentima.

Treba vršiti pritisak pre svega na izvršne vlasti, na vlade, da dođu do sporazuma

Ovom rečenicom završavam. Mislim da je ovakav skup odlična stvar, treba ga unaprediti i još češće održavati, ali i vršiti pritisak pre svega na izvršne vlasti, na vlade, da dođu do sporazuma, a pozdravljam inicijativu gospodina Mićunovića koji je uvideo da parlamenti imaju značajnu ulogu u ostvarenju bilateralnih odnosa. Postoji grupa poslanika koja je zainteresovana da mimo partijskih opterećenja učestvuje u razvijanju tih odnosa kroz parlamentarne grupe prijateljstva i to treba sa obe strane podržavati i što više i češćih kontakata ostvarivati gde bi se iznosile ovako direktne i konkretne životne situacije. Hvala.

(Boško Ristić, narodni poslanik u Skupštini Srbije)

Romana Vlahutin: Važno je da i jedan i drugi narod shvate da su jedni drugima nanjeli bol, i onda da idemo dalje

Samo sam kratko htjela dopuniti. Sve se nekako slaže, ako primećujete, sa određenim odmacima, ali sve nekako svi idemo toj nekakvoj zajedničkoj ideji. Meni se čini da prvo treba pokušati pristupiti ovomu što racionalnije.

Ponekad kad čitam hrvatske novine i kad čitam srpske novine, kako živim i tamo i ovamo, to su dvije paralelne realnosti. I kako sad te dve paralelne realnosti nekako djelom barem preklopiti. Ako je taj sud u Hagu jedan od mogućih načina da se nešto rješi, hajde, neka ga. Znači ako političke elite nisu bile u stanju, jer to su samo političke elite mogle napraviti, nisu bile u stanju da to rješe, izvan te situacije. Da biste vi razumeli malo bolje Hrvatsku, čini mi se.

Mislim da emotivno do kraja jedan dio ljudi u Srbiji ne zna da je tamo bio stvarno veliki rat. I obrnuto u Hrvatskoj, veliki dio ljudi emotivno ne doživljava da je strašno puno njihovih sugrađana druge nacionalnosti patilo

Kako sad stvarno živim u oba grada, nedostaje i poštovanje prema nesreći koja se dogodila i jednima i drugima. Ja sam Dubrovkinja, ja sam živjela dole 1991. i mene je bombardiralo, mislim, tako je, ali kada razgovaram sa vrlo dragim ljudima tu, potpuno normalnim ljudima, emotivno mislim da do kraja jedan dio ljudi u Srbiji ne zna da je tamo bio stvarno veliki rat. I obrnuto u Hrvatskoj, veliki dio ljudi emotivno ne doživljava da je strašno puno njihovih sugrađana druge nacionalnosti patilo. Tu imate jedan prostor koji je potpuno prazan i unutar kojeg je moguće da dan-danas, mislim, čitate nevjerojatne stvari po novinama, najčistiji govor mržnje, koji na žalost stvara atmosferu koja je pogubna za te iste ljude.

Meni se čini u tim praktičnim stvarima, apsolutno ćemo pokušati preko parlamenta, NVO cijelo

vrjeme pokušavaju. To nije dovoljno, to je premalo. Mi smo imali ideju da RTS i HRT rade nešto zajedno. To je ono što se gleda i što se čuje. Ali je strašno važno da i jedan i drugi narod shvate da su na neki način jedni drugima nanjeli bol, koliko god to sad emotivno zvučalo, i onda idemo dalje.

Izuzetno je važno da pokušamo što više natjerati javnosti i jedne i druge zemlje da čuju o čemu mi to razgovaramo

U Hrvatskoj jedan značajan element, ove priče oko tužbe, bila je jedna karika koja nedostaje, a to je suđenje Slobodanu Miloševiću u Hagu koje nije završeno. Ja mislim da se taj proces doveo do kraja da bi to bilo oslobodilo puno više prostora za političku komunikaciju i u tom smislu je izuzetno važno da mi pokušamo što više i ovakvih razgovora, ali i da pokušamo što više natjerati javnosti i jedne i druge zemlje, javnosti da čuju o čemu mi to razgovaramo. Najlakše je izmanipulirati, najlakše je krivo interpretirati, ali da vidimo racionalno kojim elementima to možemo otvoriti za javnost i jedne i druge zemlje.

Ja apsolutno želim živjeti u državi koja poštuje građanska prava svih svojih građana i tu nema spora. Na kraju krajeva ni EU neće niti dopustiti, ona nije savršena, ali ona ima određene standarde ispod kojih se ne može ići i u tom smislu mi ne možemo od toga izbeći.

(Romana Vlahutin, Ambasada Republike Hrvatske)

Vladimir Vuletić: Jedino dobra politička klima u regionu može privlačiti strane investicije

Hvala organizatorima na pozivu i ipak samo jedan kratak uvod.

Dakle, za ovim stolom sedimo i razgovaramo na način kako razgovaraju ljudi koji zapravo imaju, reklo bi se, potrebu da te odnose između Srbije i Hrvatske poprave. Međutim, razmišljam da sam kojim slučajem novinar koji izveštava sa ovoga skupa i kada bih prenosio šta je ono što su zaključci, razmišljam o tome šta bih napisao, koji se argument iskristalisao ovde zbog koga bi ti odnosi trebalo da budu bolji. Čuli smo šta se sve može učiniti da bi ti odnosi bili bolji, ali zbog čega? Svako od nas ima neke intimne razloge zašto, ali šta je ono što je objektivno, zbog čega bi objektivno trebalo te odnose učiniti boljima?

Čuli smo da je reč o nekakvoj integraciji u EU. To je stvar na relativno dugom štapu. Uostalom, u

EU se nalaze i zemlje čiji međusobni odnosi takođe nisu sjajni, znači ni to samo po sebi ne može biti argument.

Iz globalne perspektive posmatrano, mogli bismo čak reći da na svetu ne postoje ni Srbija ni Hrvatska. Ako geografsku mapu na neki način projektujemo na ekonomsku, videćemo da postoji eventualno region i to kao tačkica. Dakle ni Srbija ni Hrvatska naprosto ne postoje u ekonomskom smislu.

Razmišljajući iz te perspektive, a zapravo iz nečega što je moja profesionalna preokupacija, još, svi ovi razgovori su bili važni jer se odnose na odnose između Srbije i Hrvatske, i da se iz te perspektive i razgovaralo, na neki način se stiče utisak kao da na svetu postoje samo Srbija i Hrvatska. Ali ako pokušamo da razmišljamo iz globalne perspektive, mogli bismo čak reći da na svetu ne postoje ni Srbija ni Hrvatska. Hajde da pokušamo da te geografske mape na neki način projektujemo na ono što je ekonomska mapa i videćemo odjednom, odnosno nećemo više videti ništa. Postoji nešto što je eventualno region i to kao tačkica. Dakle region, a ne ni Srbija ni Hrvatska, jer one naprosto ne postoje u ekonomskom smislu.

Zbog čega to govorim? Pa govorim zbog toga što je još jedna stvar važna. Dakle malopre smo čuli da postoje dve paralelne realnosti, ali samo, rekao bih, oko jednog pitanja, to je pitanje odnosa Srba prema Hrvatima i Hrvata prema Srbima, a ostalo, gotovo sve, to je jedna realnost. Ako gledam HRT, ja znam šta će ovde u Beogradu biti za dva meseca, koja će tema biti otvorena za tri ili četiri meseca i nije mi se jedanput dogodilo to ili obrnuto. I ponovo naglašavam da ta zajednička realnost zapravo upućuje na nešto što ako posmatramo iz konteksta, iz okvira nečega što bi se moglo nazvati svetski sistem ili svetski ekonomski sistem, onda je čitav ovaj region u jednoj poziciji koja bi se mogla u onom svetskosistemskom kontekstu nazvati perifernim. Za Srbiju se to može izvesno reći, za Makedoniju, BiH takođe, pa i za Hrvatsku u velikoj meri. Podaci o tome najbolje govore. Struktura izvoza srpske privrede sa više od 2/3 se bazira na izvozu repromaterijala, sirovine, itd. Dakle to je jedna periferna pozicija. Slična je stvar u većini zemalja regiona.

Stvarni i realni cilj je prevazilaženje periferne pozicije u kojoj se region nalazi. A poboljšanje odnosa, ne samo između Srbije i Hrvatske nego između svih zemalja u regionu, je neophodno jer jedino dobra politička klima može privlačiti strane investicije.

Ako regionu, a čini mi se da bi to mogao biti jedino smislen cilj, EU jeste cilj ali ona je, kako bih rekao, nešto što je pomagalo, tehnička stvar da bi se neki problemi rešili, dakle ono što je naprosto cilj, stvarni i realni, to je prevazilaženje te periferne pozicije u kojoj se region nalazi. I sada ako razmišljamo o tome kako prevazići perifernu poziciju, onda dolazimo do onoga što je ključni odgovor na ono pitanje koje sam na početku postavio, šta su stvarni argumenti zbog čega je neophodno poboljšanje odnosa ne samo između Srbije i Hrvatske, nego između svih zemalja koje se nalaze u regionu. Dakle, jedino, da tako kažemo, dobra politička klima je nešto što može privlačiti strane investicije.

Sa kolegom Bakićem se ne bih složio u tome da je nužno samo da zemlje konkurišu, logično je da

konkurišu kompanije, ali nije logično da zemlje jedna drugoj konkurišu jer time samo sebe dodatno uvlače u tu svoju perifernu poziciju na različite načine, da sada ne obrazlažem tu tezu. Ono što hoću da kažem, to je da se opet mora imati u vidu, u redu, strani kapital je nešto što je važno, ali investicije su nešto što je bitno. Naravno, pitanje kvaliteta, da li je reč o visokim tehnologijama, kompanijama koje se time bave ili je reč o tamo nečemu drugom, sad to nije važno, ali ako hoćemo da imamo odavde nekakve kompanije koje će se pojaviti kao relativno značajni igrači u bilo kom širem kontekstu, onda je potrebno stvoriti nešto što bi se moglo nazvati unutrašnjim regionalnim tržištem. To regionalno unutrašnje tržište, to je nešto što je nepohodno, CEFTA je počela, ali je i ona, nekako iza tih političkih sukoba, otišla u drugi plan, a pokazalo se zapravo da je od velike koristi i za Hrvatsku i za Srbiju i za sve ostale zemlje regiona.

Niko ne može očekivati ni bolji ekonomski standard, ni bolju radnu poziciju ukoliko se ovaj region ne poveže ekonomski, ali pretpostavka za to povezivanje je i sređivanje političkih odnosa

U krajnjoj liniji, ono što je bila na neki način poruka i poenta ovoga što hoću da kažem, to je da je nezavisno od svih ovih debata potrebno da se pošalje jedna jasna poruka građanima - da niko ne može očekivati ni bolji ekonomski standard, ni bolju radnu poziciju ukoliko se ovaj region ne poveže ekonomski, ali pretpostavka za to povezivanje je i ovo sređivanje političkih odnosa. Ako već moram nešto da kažem, mada u stvari ne moram, vezano za ovu priču o sudu, pa dobro, to je sudski proces, tome ne treba davati ne znam kakav značaj, pogotovo ne u medijima. Ali bolje da nisam o tome ništa pričao jer o tome ne znam mnogo, zapravo ono što je poenta je da se zaista shvati, i pripadnici političke elite i građani pre svega moraju shvatiti da bez tog međusobnog oslanjanja jednih na druge, svih u regionu, a region je nešto šire nego što predstavlja ono što je nekada bila Jugoslavija, nema izlaska iz te periferne pozicije. Hvala

(Vladimir Vuletić, Filozofski fakultet u Beogradu)

Janko Veselinović: Kada i jedna i druga strana otvore oči, doći će do zaključka da je dijalog jako bitan za obe strane

Hvala. Ja ću se nadovezati na gospodina Vuletića, mislim da znam odgovor na njegovo pitanje ali nisam siguran da znam odgovor na jedno drugo pitanje. Znam odgovor na pitanje zbog čega normalizacija odnosa - nesumnjivo da je to zbog običnih građana, i Hrvata i Srba, u najgrubljem smislu običnih građana, i u Dubrovniku i u Kninu i u Novom Sadu, i na jednoj i na drugoj strani granice, ali nisam sasvim siguran da znam odgovor na pitanje kako doći do te

normalizacije. To je jedno teže pitanje.

Nesumnjivo da je normalizacija odnosa potrebna zbog običnih građana, ali kako doći do te normalizacije?

Sada bih se nadovezao na kolegu Ristića, ali i na gospođu Romanu, kada je u pitanju neophodnost dijaloga između hrvatske i srpske strane, i sa druge strane šta taj dijalog treba da donese.

Kako ja gledam trenutnu situaciju i u Srbiji i u Hrvatskoj, nju karakteriše činjenica da se zatvaraju oči, a mislim da te oči treba i jedna i druga strana da otvore i pogledaju se u ogledalo

Međutim, onako kako ja gledam trenutnu situaciju i u Srbiji i u Hrvatskoj, nju karakteriše, po meni, pre svega činjenica da se zatvaraju oči, s druge strane, mislim da te oči treba i jedna i druga strana da otvore i pogledaju se u ogledalo. Posle toga mislim da će doći do zaključka da je ovaj dijalog jako, jako bitan i za jednu i za drugu stranu. I sad, pošto je već, da kažem, malo opala pažnja i nije baš zahvalno sad govoriti, malo ću pokušati sad da ilustrujem šta to znači da i jedna i druga strana zatvaraju oči.

Pre nekih osam dana vraćao sam se iz Splita, išao sam prema Beogradu i došao sam tu na raskršnicu kod Zagreba kada treba da se uključim na autoput za Beograd i tu, verovatno negde od devedesetih godina, više ne postoji tabla za Beograd, odnosno tek kada dođete na granicu sa Srbijom znate da ste došli u Srbiju. U stvari, to na neki način simbolizuje tu priču da zatvaramo oči. Jednostavno, eto, ne treba da znaju hrvatski građani da je tu negde Srbija, možda bi to moglo da se reši tako što bi eventualno skinuli table i u Beogradu, ali verovatno to nije rešenje. Mislim i da u Zagrebu treba da se postave table, simbolički naravno govorim o tome, da se zna da je tu sused Srbija, bila ona jako mrska ili jako draga, ali jednostavno je tu.

Kada bismo se pogledali u ogledala, došli bismo do saznanja da ni Hrvatska ni Srbija nisu baš u sjajnim odnosima ni sa jednim svojim susedom. Kako će nas gledati oni sa strane kada smo mi u susedstvu prilično posvađani i ne saradujemo?

S druge strane, kada kažem da treba da se pogledamo u ogledala, došli bismo do saznanja da ni Hrvatska ni Srbija nisu baš u sjajnim odnosima ni sa jednim svojim susedom. Poći ću od Srbije. Iz Beograda su praktično proterane ili proglašene za *persone non grata* ambasadori Crne Gore i Makedonije, sa Mađarskom uvek imamo neka prepucavanja oko prava nacionalnih manjina, eto, hajde da kažem, sa Rumunijom imamo koliko-toliko prijateljske odnose. Slična je situacija i sa Hrvatskom. Sa Slovenijom je spor oko nekih međa, granica, itd, Italija - stara priča o Piranskom zalivu, Republika Srpska, mislim na Bosnu, itd, Srbija da ne govorimo, praktično, hajde da kažem, možda bi Mađarska mogla biti koliko-toliko korektna. Šta to znači? Kako će nas gledati oni sa strane kada mi u kući, da kažem tu u susedstvu, smo prilično posvađani i ne saradujemo dobro? Znači nismo mi baš jako dobrodošli, ni jedni ni drugi, u EU, tako posmatrajući stvari.

I sad da kažem pošto znam, rekao sam, odgovor na ovo pitanje zbog čega je neophodan taj

dijalog. Zbog tog običnog sveta. Pre svega zbog ljudi koji su najugroženiji u ovom ratu i koji su još uvek ugroženi, to su recimo izbeglice. Gospodin Ristić je govorio o Aneksu G i svim onim pravima koja bi trebalo da budu dostupna svim izbeglicama, od imovinskih prava, od prava na povratak, problem velikog broja netransparentnih, da tako kažem, optužnica, nedovoljna primena ustavnog zakona u Hrvatskoj, itd, itd.

Nisam sasvim siguran, ono što sam rekao kada je u pitanju gospođa Romana, da to neće na neki način ova tužba koja je u Hagu, bez obzira što kažemo da treba sudski proces da ide svojim putem, a mi da normalizujemo odnose. To bi zaista bilo idealno - da mi vodimo dijalog, ali da ta tužba ne opterećuje. Međutim, evo, možete me demantovati, ali koliko imam saznanja otkazan je susret u Ženevi gde je trebalo da se ovih dana govori pre svega o povratku izbeglica i realizaciji Sarajevske deklaracije i naravno svih ovih aneksa koji su posledica ovih ratova.

Bojim se da nerešena pitanja mogu negativno uticati upravo na ovu populaciju koja je najugroženija, a to su izbeglice i raseljena lica, i u jednoj i u drugoj zemlji

Znači, Hrvatska bi se na neki način mogla u ovom slučaju, ili će se, ili se ponaša po principu da je ova tužba dobar razlog za neku, da tako kažemo, privremenu meru čuvanja zamrznutih stanja, da to pitanje povratka izbeglica i svih ovih drugih prava na neki način sačeka to šta će reći sud u Hagu. Ja bih voleo da to nije tako, ali bojim se da ovih nekoliko nerešenih pitanja mogu negativno uticati upravo na ovu populaciju koja je najugroženija, a to su izbeglice i raseljena lica, i u jednoj i u drugoj zemlji. Naravno, tu imam u vidu izbeglice Hrvate iz Bosne, Srbe iz Hrvatske, čak i Hrvate iz Vojvodine, itd. Evo, toliko sam hteo reći u tezama.

(Janko P. Veselinović, narodni poslanik u Skupštini Srbije)

Romana Vlahutin: Evo, ja se ispričavam što treći put uzimam reč, ali kak sam jedina Hrvatica tu, moram, moram igrat nekoliko uloga.

Što se tiče otkazanog susreta u Ženevi, ovako, mi smo sada u jednom periodu nekih gesti, ja ću vam reći, mi mjenjamo veleposlanika, naš veleposlanik koji je četiri godine bio tu odlazi na novo radno mjesto u Sarajevo. Njega nitko nije hteo primit u oproštajni posjet iz države Srbije jer su neki ministri nekih stranaka, tražio je da bude prijem u gradskoj skupštini, to mu nisu dopustili, itd. Znači, to je sada vreme nekakvih gesti, ja se ne bih uopće tim puno zamarala, nije sad to važno.

Ono što je važno su ti ljudi. Ne može ga odgoditi. Ovo čega se vi plašite ne može se dogoditi zato što, sve i da jedna ili druga država hoće ili neće, postoji arbitar koji tjera, postoji arbitar koji tjera i u to možete bit potpuno sigurni.

Znam da je i Hrvatska na kraju bila prinuđena uzeti kredit od Svjetske banke da bi se privatno vlasništvo vratilo; tjerati će se da se mirovine isplaćuju, itd.

Ja sam bila u Zagrebu četiri godine kada je bila koalicijska vlada, znam da je i Hrvatska na kraju

bila prinuđena uzeti kredit od Svjetske banke da bi se završilo, velikim djelom privatno vlasništvo je vraćeno. Ostaje pitanje, morate znati da imate izuzetno kvalitetne političare koji predstavljaju Srbe u Hrvatskoj i koji su za svoj narod užasno puno napravili, izuzetno puno napravili, da je završena priča oko konvalidacije mirovina, da će se tjerati da se te mirovine isplaćuju, itd.

Znači stvari se miču, ja sam sad malo gledala te brojeve oko izbeglica, mislim da bi bilo strašno važno da i oko toga jednom postoji zaseban okrugli skup, ali da se te ljude pozove, znači ne mi da pričamo, nego da se te ljude pozove. Čujte, dva UNHCR, u Hrvatskoj i u Srbiji, imaju različite brojeve. Ja ih pitam: pa dobro, ljudi, ako vi imate različite podatke, kako mi da se dogovorimo? E, pa da, stvarno, to je problem. Pa mislim, negde se stvari moraju sravniti.

Ako ova tužba što dobro može napraviti, može da nam oslobodi prostor za neki politički dijalog

I vjerujte da u Hrvatskoj, vi gledate hrvatsku televiziju, ne verujem da čitate novine, u Hrvatskoj se priča o tome, nije to nešto o čemu se ne razgovara. Tu su na kraju krajeva gostovala dva čoveka, jedan je gospodin Pusić, a drugi je gospodin Žarko Puhovski koji godinama ne dopušta da razgovor o tome zamre. Prema tome, neće ova tužba napraviti to, ako ona što dobro može napraviti, može da nam oslobodi prostor za neki politički dijalog, dakle da nešto stavimo sa strane i da nam oslobodi prostor za politički dijalog jer, bez obzira na svu našu dobru volju, ako premijeri i predsednici ne sjednu i pričaju, to će puno teže ići.

(Romana Vlahutin, Ambasada Republike Hrvatske)

Neven Cvetičanin: Umesto braka iz romantike koji je završio veoma ružno, u budućnosti bi trebalo da imamo brak iz interesa

Hvala, pre svega na pozivu za učešće na ovom okruglom stolu za temu koja je bitna ne samo danas, bila je bitna prethodnih 50 godina i verovatno i sledećih 50 godina ćemo pričati o istim stvarima.

Ja bih svoje izlaganje započeo jednom metaforom kojom bih pokušao da opišem srpsko-hrvatske odnose zadnjih 100 godina i da ih anticipiram makar za vreme našega veka.

Ukoliko smo u dve Jugoslavije imali brak iz romantike, sa zaklinjanjem u ljubav i u prvoj i u drugoj Jugoslaviji, koji je završio sveopštom tučom, čak bez brakorazvodne parnice, gde je po

kući letelo sve, i tanjiri i nameštaj, u budućnosti treba da imamo brak iz računa, znači iz interesa, sa metaforom onog čuvenog predbračnog ugovora koji je na Zapadu jako popularan, gde se zna šta se unosi u integraciju, šta ko dobija ako dogovor propadne, i potpuno po uzoru na integraciju EU - da se ide sa donjeg nivoa prema gornjem i da se putem tih malih koraka sektor po sektor nekako objedinjuje.

I ekonomska kriza nas vodi ili nas upozorava da smo upućeni jedni na druge u prevazilaženju njenih posledica. Ako nam zaista bude manjkao sveži kapital, pa gde ćemo ga naći? Jedni kod drugih - ako hoćemo

Sada kada vidimo sve ove priče oko globalne ekonomske krize, gde svi pričaju o ekonomskim posledicama, pa sada, mi se tu oko budžeta natežemo, u Hrvatskoj vlada oko budžeta isto ima problem, a niko ne priča o političkim posledicama te ekonomske krize. U kojem smislu? Ako zaista bude smanjen priliv nivoa investicija i u Srbiju i u Hrvatsku, ako nam zaista bude manjkao sveži kapital, pa gde ćemo ga naći? Jedni kod drugih ako hoćemo. Naprosto i ta ekonomska kriza nas vodi ili nas upozorava da smo upućeni jedni na druge u prevazilaženju njenih posledica i sada, naprosto, imamo jedan put sa donjeg nivoa gde se građani, kompanije, interesi umrežavaju nasuprot velikim zaklinjanjima, ne znam, u bratstvo i jedinstvo, u zajedničko poreklo i ostale stvari.

Mislim da nas tom modelu integracije, na jedan paradoksalan način, dobro uče ovi tzv. esperadosi, revolveraši, koji odlično sarađuju, koji su umreženi i koji očigledno imaju svoje podzemne integracije. Sada samo na društvima i na institucijama ostaje da imaju te nadzemne integracije. Znači, kao što su se ministri policija našli, razmenili operativne planove, definisali prioritete i interese, isto tako treba i ljudi iz kulture i nauke da urade.

I konačno, čini mi se da je dobra metafora Francuske i Nemačke koje su imale dva strahovita rata, koje su imale čak i mržnju, znači od ljubavi do mržnje mali je put, i koje su počele od Zajednice za uglj i čelik i, ne znam, Evropola. Isto tako Hrvatska i Srbija mogu bez velikog zaklinjanja "bićemo stalno zajedno", nego da kažemo: za ovu generaciju možemo rešiti probleme tako što će privredne komore da osnuju jednu nadkomoru, što bi mogla možda da se osnuje nekakva hrvatsko-srpska banka, investiciona.

U budućnosti bi trebalo da imamo "brak iz interesa", a ukoliko se ljudi budu umrežavali poslovima, vreme će samo ponovo približiti i emocije

Opet da se vratim na ovu metaforu, da ne dužim s obzirom na vreme za raspravu, znači ukoliko smo imali brak iz romantike koji je završio veoma ružno, čak ni razvodom nego nasiljem, u budućnosti bi trebalo da imamo brak iz interesa, a vreme će samo, ukoliko se ljudi budu umrežavali poslovima, vreme će samo ponovo približiti i emocije, ukoliko međunarodna konstelacija bez koje ništa nema, bude povoljna za razvitak srpsko-hrvatskih odnosa. Hvala.

(Neven Cvetićanin, Institut društvenih nauka)

Slobodan Marković: Nisam optimista da se međusobni odnosi mogu popraviti dokle god traju tužba i protivtužba

Hvala. Uvaženi profesore Mićunoviću, dame i gospodo, dozvolite mi da na početku kratkog izlaganja istaknem značaj javnog preispitivanja teških pitanja u podeljenim društvima kakvo je nesumnjivo srpsko društvo.

U tom smislu hvale je vredan napor Centra za demokratiju da otvori teška pitanja naše sadašnjosti, a jedno od takvih pitanja nesumnjivo se tiče srpsko-hrvatskih odnosa.

Ja sam podstaknut, pre svega različitim izlaganjima da je ovde reč o istorijskim pitanjima, da napravim jednu distinkciju, i zato mi ne zamerite što ću početi jednim istorijskim kuriozitetom iz IX veka. Naime, prvi pomen Srba na Balkanu vezan je za 822. godinu, kada se Sorabi navode u analima Franačkog kraljevstva. O njima se kaže da je Ljudevit Posavski posle trogodišnjeg otpora Francima pobjegao k Srbima, koje pleme ili nacija naseljava veliki deo Dalmacije. Dakle prvi pomen Srba u istorijskim izvorima vezan je za dolazak jednog hrvatskog prvaka koji je, da nevolja bude veća, prekršio gostoprimstvo Srba tako što je jednog od njihovih vođa od kojih je primljen, na prevaru ubio. Ovako, dakle počinje istorija međusobnih odnosa.

Istorijska pitanja u srpsko-hrvatskim odnosima odnose se na pitanja nacionalne svojstvenosti i zato su ona istorijska samo po imenu, a identitetska po suštini

Zašto ovo navodim? Za ovo što sam sad izložio niko ne zna, i ovo je istorijsko pitanje. Međutim ovo o čemu mi danas govorimo uglavnom nisu istorijska pitanja. Naime tzv. istorijska pitanja u srpsko-hrvatskim odnosima predstavljaju i odnose se na pitanja nacionalne svojstvenosti i zato su ona istorijska samo po imenu, a identitetska po suštini. Zato što su identitetska po suštini ona pripadaju sadašnjosti, a samim tim i budućnosti. Dakle, centralno pitanje međusobnih odnosa ostaju Drugi svetski rat, ratovi za jugoslovensko nasleđe, i različito poimanje uloge Jugoslavije i u jednom i u drugom društvu.

I ovde je zapravo istorijska svest postala deo nacionalnog identiteta, pa su zato to takođe pitanja sadašnjosti. Za Srbe, dakle, pitanje srpskih žrtava za Jugoslaviju, žrtve državotvornosti, Jasenovca, Oluje; za Hrvate državnopravnog kontinuiteta, ekonomske eksploatacije, velikosrpske hegemonije, velikosrpske agresije.

Kada su u pitanju ratovi za jugoslovensko nasleđe, demografski podaci jasno govore o intenzitetu sukoba. Broj Srba u Hrvatskoj sveo se sa zvaničnih 581.000 (1991. godine), na 201.000 (2002. godine), pri tome 1991. godine u Hrvatskoj je živeo 106.041 Jugosloven, među kojima su Srbi svakako bili natproporcionalno zastupljeni. Što znači da je više od 2/3 Srba moralo da napusti Hrvatsku. Istovremeno je broj Hrvata u Srbiji opao sa 105.000 (1991. godine) na 70.000 (2002. godine), što znači da je 1/3 Hrvata napustila Srbiju. Od ukupno 135.000-140.000 žrtava u ratovima za jugoslovensko nasleđe, oko 15% otpada na rat u Hrvatskoj. Dakle, već je pominjano da je tu reč o oko 19.000-20.000, to je manje nego 0,5% ukupnog stanovništva u odnosu na intenzitet drugih ratova u XX veku. To nije velika brojka, ali u odnosu na izbegličku populaciju to je ogromna brojka i ovo je ključna stvar koja ovaj identitet još više jača, jer imamo 400.000 ljudi koji su negde otišli, a u stvari tu su. A u Hrvatskoj pored ovih 35.000 ljudi koji su došli, imamo i stotine hiljada ljudi koji su živeli ili bili prognani ili živeli u rubnim područjima, dakle iskusili su traumu rata. I svaki političar mora da vodi računa o tome da u biračkom telu ima 400.000 ljudi, plus oni koji su došli iz Bosne, plus interno raseljena lica, a tu već verovatno dolazimo do ko zna koje cifre.

Ja neću govoriti o Drugom svetskom ratu, ali upravo o ovom identitetskom pitanju, to se ne može zaobići. Žao mi je što to nismo dotakli, to će biti odgovor Srbije kroz protivužbu i to je takođe jedan predmet o kome treba javno da govorimo ako ne želimo da to postane opet kvantitativna rasprava umesto da bude kvalitetna. Mislim da postoji jedan veliki deo koji je provejavao u iskazima sagovornika, pre svega liberalnih mislilaca, da racionalnim pristupom istorijskim izvorima može da se dođe do jednog višeg nivoa razumevanja, pomirenja, itd. Ja lično ne verujem u ovaj pravac jer istoričari nisu ti koji formiraju istorijsku svest, ne ulazeći sada u to što istoričari u velikoj sferi nisu svi racionalni. Naravno to ne mora da se dokazuje, ali čak i da jesu, oni nisu ti koji formiraju istorijsku svest. Istorijsku svest formiraju publicisti i mediji, prevashodno, i u tom kontekstu to treba da imamo u vidu.

Mislim da će tužba Hrvatske i odgovor Srbije narušiti međusobne odnose, svaka faza ove tužbe, svako pojavljivanje, svaka artikulacija u javnosti će jednostavno celu tu lavinu pokretati

Imajući u vidu da je takva situacija, imajući u vidu da ovde govorimo o pitanjima identiteta i da u svakom narodu postoje nekakvi simboli u jednoj reči, u jednoj slici sažimaju samopoimanje jednog naroda, a da ne kažem psihoanalitički ego ideal, dakle ono kako narod sebe vidi i želi da ga drugi vide. Da, postoje dakle simboli koji svode istorijsku svest na jednu ili nekoliko reči, a da je u tim rečima, kada su u pitanju Srbi, svakako reč Jasenovac, pogotovo oni koji imaju veze sa Hrvatskom ili Bosnom. Ja nisam optimista kada je u pitanju kratkoročni razvoj međusobnih odnosa, prvo, zato što tužba Hrvatske gađa u srž tih odnosa, u taj fokus, u to identitetsko pitanje koje se zove Jasenovac, odnosno u samopoimanje Srba da su doživeli genocid, a ovde su tužbom oni, zapravo ne Srbi kao Srbi, ali se to tako doživljava u političkoj eliti, tako artikuliše od strane dela hrvatske političke elite, da su zapravo Srbi, odnosno Srbija, odgovorna za velikosrpsku agresiju i genocid u Hrvatskoj. Zato mislim da će tužba Hrvatske i odgovor Srbije narušiti odnose, svaka faza ove tužbe, svako pojavljivanje, svaka artikulacija u javnosti će jednostavno celu tu lavinu pokretati. Naravno da činjenica da je trenutno u Hrvatskoj na vlasti jedna stranka koja je početkom devedesetih baštinila i tradicije NDH, bez obzira što se u međuvremenu od toga

potpuno ogradila, nije od pomoći nego naprotiv samo dalje opterećuje celo ovo pitanje.

Nisam optimista da se ovi odnosi, dokle god traje ta tužba, mogu popraviti. Ništa ta tužba ne može, ni protivtužba, dobro da donese, one će samo narušavati odnose

Zbog toga ja, dakle, kratkoročno nisam optimista da se ovi odnosi, dokle god traje ta tužba, mogu popraviti. Ništa ta tužba ne može, ni protivtužba, dobro da donese, one će samo narušavati ove odnose. Mislim da to svaki neutralni posmatrač može da vidi, a pogotovo sada kada imamo tu perspektivu prethodnih nekoliko godina, perspektivu prenosa Haškog tribunala i Šešelja, gde je SRS insistirala na tome da bi povećavala svoj rejting. Dakle od jednog organa koji je trebalo da donese pomirenje i od TV prenosa koji je trebalo da utiče na tu promenu srpske svesti, upravo se krenulo u suprotnom pravcu.

Naravno da je sve ovo nešto što će opterećivati naše odnose sa EU, ali bojim se da EU nije lek za ova pitanja, ova pitanja će ove zemlje uneti u EU, kao što su i sve druge zemlje unele

I konačno, treća napomena koju hoću da učinim, mada je već učinio donekle kolega Vuletić, ona se tiče ovoga što smo govorili kako sada na sve ovo gleda EU, gospodin Kovačević je o tome govorio. Naravno da je sve ovo nešto što će opterećivati naše odnose sa EU, ali bojim se da EU nije lek za ova pitanja, ova pitanja će ove zemlje uneti u EU, kao što su i sve druge zemlje unele. Ja imam tu čast da predajem i u Slovačkoj i moram da vam kažem da u ovom trenutku nije srećna okolnost da je Đurčanj premijer Mađarske, svašta bi se dogodilo u slovačko-mađarskim odnosima, da vam ne kažem da je bilo čak pretnji da će tenkovima biti sravnjena sa zemljom Budimpešta i tome slično od strane slovačkih zvaničnika. To su, dakle, zemlje EU, da ne govorim o tome da se jedna zemlja EU konstantno raspada, Belgija, da separatizam cveta u Španiji, da devolucija teče u Britaniji. Dakle mi imamo jedan deo stvari u EU koje su divergentne i moramo da imamo u vidu da mi kao mala zemlja, nezavisno od toga da li će srpska i hrvatska elita da se ponašaju ovako ili onako, da ćemo biti pogođeni tim odlukama. Eventualna secesija, odnosno podela Belgije na dva ili tri dela, direktno će uticati na Bosnu, kao i eventualna secesija Škotske, kao i eventualna secesija Katalonije, ali to postaje evropski model i onda se stvara model kako to da se obavi na miran način. To su sve stvari na koje mi ne možemo imati nikakvog uticaja, a to su stvari koje teku, a mi se pravimo ludi kao da toga nema.

Dakle i u tom smislu ja nisam neki veliki optimista, mislim da će iz same EU dolaziti divergentne stvari, pored ovih delova o kojima je govorio gospodin Kovačević. Žao mi je što nisam bio mnogo optimističan, ali tu bih stao. Hvala.

(Slobodan Marković, Institut za evropske studije)

Drago Kovačević: Čini mi se da je gori odnos između državnih vlasti, nego što je na nivou društava

Poštovani profesore Mićunoviću, poštovane dame i gospodo, najpre da zahvalim organizatoru na pozivu da mogu govoriti na ovom skupu.

Igrom slučaja ja sam seo između dvojice ljudi, ambasadora Simurdića i gospodina Janka Veselinovića, za koje lično mislim da su uložili veliki napor u izgradnju srpsko-hrvatskih odnosa, svaki na svoj način.

Onako nezvanično pričajući, osnovni, elementarni utisak da ovu 2008. godinu u smislu srpsko-hrvatskih odnosa možemo zvati godinom neprekidnog rušenja onoga što je u prethodnih sedam-osam godina, znači od 2000. naovamo, bilo napravljeno.

Iziskivalo bi naravno mnogo napora da sada analiziramo šta i zašto se sve to dogodilo i kako se to dogodilo, veliki broj argumenata se ovde i čuo u tom smislu. Ja ću istaći i pokušati da naglasim jedan fenomen i možda neka moja dva-tri zapažanja koja u tom smislu mogu pomoći da ponešto vidimo.

Fenomen o kojem sam hteo govoriti je opet na neki način vezan za ovu prvu činjenicu, da je čitava 2008. godina zapravo na neki način, pod navodne znake stavljam, zloupotrebljena za rušenje tih odnosa. Kad danas izgovorimo reč Evropa, evropske vrednosti i sve ono što to podrazumeva, čini mi se da to nikad nije bilo dalje, da je dalje nego što je bilo recimo 2003. godine, a da u samim državnim odnosima, međudržavnim odnosima imamo neke elemente, i naravno tu kalkulišemo Bosnu, setimo se nekakvih događaja, da je recimo u onim ključnim momentima kvarenja odnosa ako ih je i bilo i pre tog momenta, da tu imamo i političare iz BiH. Imamo recimo Milorada Dodika koji dođe u Zagreb i tamo kaže to što kaže.

Ovo što se događa pojačano je tim više što političke elite zapravo imaju interes da se posluže onim pogonskim gorivom koje na Balkanu dobro funkcioniše, a to je nacionalizam

Meni se čini, i ja možda i jesam u tom smislu neka vrsta đavoljeg advokata kad kažem da sve ovo što se događa otprilike je pojačano tim više što političke elite zapravo imaju nekakvu vrstu interesa da se posluže onim pogonskim gorivom koje na Balkanu dobro funkcioniše, a to je nacionalizam. I ovde imamo manifestacije obnovljenog nacionalizma, Jovo je malopre govorio o nacionalizmu kao obnovljenom, koji nema doduše onu zloćudnu, niti ima gorivo koje je mogao imati devedesetih, da je međutim uvek u funkcionalnom smislu, a mislim da srpska i hrvatska elita znaju tim jako dobro manipulirati i to možemo videti na mali milion primera, da mi imamo i tu dimenziju ovog događaja. Neću reći da je ona najvažnija, neću reći da je ona ključna, ali u

svakom slučaju imamo tu te stvari, imamo neka očekivanja šta će biti sa Bosnom, imamo probleme sa evropskim integracijama, imamo stvari o kojima je govorio gospodin Marković, tako da na taj element bi trebalo u svakom slučaju računati. To je jedna stvar.

Ova stvar, kada sam rekao da je počela i dešavala se čitave 2008. godine, njen prvi manifestacioni oblik je bio u onom, i to treba pomenuti, u onom sramotnom paljenju ambasada nakon priznavanja Kosova, mnogo pre nego što je Hrvatska priznala Kosovo i prema tome se čak prilično na jedan razuman i neprovocirajući način odnosila. Mi smo imali tu manifestaciju jasno pokazanu, može da misli ko šta hoće, ali moj osećaj je da je bilo elemenata organizacije.

Čini mi se da je gori odnos između državnih vlasti, nego što je na nivou društava. Na nivou društava nisam video neki veliki poremećaj, prosto ovo vreme od rata pa na ovamo je pokazalo da su Srbija i Hrvatska jedna drugoj potrebne

To je jedna stvar, a druga stvar, kada sve to imamo, mi bismo mogli sada nabrajati redom šta se sve dogodilo do ovih tužbi i protivtužbi, itd. Čini mi se da kad se zbroji sva ta buka koja je napravljena, gori je odnos između državnih vlasti, kad kažem gori to možemo uzeti u nekoliko oblika, nego što je na nivou društava. Zašto? Zato što ja na nivou društava nisam video neki veliki poremećaj tu, prosto ovo vreme od rata pa na ovamo je pokazalo da su Srbija i Hrvatska jedna drugoj potrebne. Mi imamo jednu vrstu odnosa koja je izgrađena na interesnoj osnovi i koju države nisu niti malo stimulisale. Nije država stimulisala, ne znam, Cecu, Severinu, pa sve to do Todorčića, Delte, nemam pojma, zavisi u koju fioku te odnose stavimo. Kada sve to pogledamo i vidimo, moje je mišljenje da će od ovoga, naravno, potrebno je raspraviti sve sporne odnose, oni se mogu izlistati, oni se tačno znaju, i određivati prioritete rešavanja tih odnosa, dakle štetu od ovoga će imati u najvećem broju izbeglice iz Srbije i Hrvatske. Kako god pogledali, oni će tu biti žrtve.

Ono što meni lično smeta, ja sam Kninjanin i znam otprilike, te tehnike su mi jako poznate, jeste stalno ružno služenje njima, i to da se ne razmišlja o posledicama koje ti ljudi imaju. Jedna jaka, snažna politička izjava ovde koju izgovori ministar spoljnih poslova, slažem se sa Puhovskim da izjava liči na izjavu ministra unutrašnjih poslova, jeste bez razmišljanja šta će se dogoditi tamo sa mojom strinom, tetkom, sa onim ljudima koji su i 40 kilometara od Knina, oni mogu imati i direktne posledice. Dakle, ja dajem nekakvu potporu stavu da je u društvima ipak nešto bolje stanje nego u ovim situacijama.

Verujem da su ovo ipak nekakvi tektonski poremećaji pred krajnje smirivanje, prosto iz razloga što su spoljni odnosi takvi, što smo i kao država i kao društvo upućeni jedni na druge

Moje mišljenje je da ovo što se dešava i što na neki način ima autora koji su to pokušali objasniti tom sintagmom obnovljenog nacionalizma, da su to ipak nekakvi tektonski poremećaji pred krajnje smirivanje, prosto iz razloga što su spoljni odnosi takvi, što smo i kao država i kao društvo upućeni jedni na druge, što je ukupan splet tih odnosa koji je jako važan zapravo kičma regionalnih odnosa i što mnogo bitniji igrači neće dopustiti da ide u neki belaj koji bi tu bitno remetio odnose.

Ja ovde imam naravno nekakvo očekivanje i od elita, naročito od političkih elita, ali iako niko tu na svoj neki način nije amnestiran, mislim da su političke elite najodgovornije i da će čitava stvar sa tužbama i protivtužbama tako i završiti, tj. jedino onako kako može - da se sedne za nekakav sto i da se to za jedno dve-tri godine reguliše i reši, a da onda oni koji su to rešili kažu: evo, uspeli smo, i na tu stranu dobiju nekakve političke poene. Eto, hvala puno.

(Drago Kovačević, Srpski demokratski forum)

Ljubica Đorđević: Najviše slabosti u našim odnosima postoji na političkom nivou, najbolja saradnja u kulturi

Hvala vam. Dobar dan svima i hvala vam što ste me pozvali. Ja ću se zaista truditi da samo par reči kažem.

Mi smo ovde utvrdili da su odnosi između Srbije i Hrvatske u poslednje vreme zategnuti, ali treba imati na umu da se odnosi razlikuju od oblasti do oblasti saradnje i da nisu isti, da njihov kvalitet varira.

Saradnja u oblasti kulture je veoma dobra i postoji tendencija stalnog rasta zbog jedinstvenog jezičkog i kulturnog područja, zbog tradicionalnih veza

U tom smislu, u onim oblastima koje su manje vezane ili nisu vezane za našu problematičnu prošlost, da je tu saradnja bolja, za razliku od oblasti koje su striktno političke, saradnja na državnom nivou, i gde se srećemo sa ovim problemima o kojima smo govorili. Tako da treba praviti razliku u saradnji u oblasti kulture ili ekonomije i saradnji na ovom političkom ili da kažemo državnom nivou.

Već smo na početku rekli da je saradnja u oblasti kulture veoma dobra i da postoji tendencija stalnog rasta zbog jedinstvenog jezičkog područja i kulturnog područja, zbog tradicionalnih veza između dve kulturne oblasti. Tu je čak i u vreme ratova bilo kontakata i taj odnos se naravno nastavlja, pri čemu i na državnom nivou ima pomaka. Postoji, recimo, podatak iz novembra kada je ova naša da tako kažem kriza već bila nastala, radila je komisija država za povraćaj kulturnih dobara i vraćene su neke ikone. Znači ima i na tom nivou određenog pomaka.

Ekonomija može da bude jedan od bitnih mostova saradnje, naša šansa je u ekonomskom povezivanju tržišta i u pravljenju jednog ekonomskog regiona

Što se tiče ekonomije, i jedna i druga država su potpisnice sporazuma CEFTA i recimo, opet u ovom periodu loših političkih odnosa, Privredna komora Srbije i Hrvatska gospodarska komora su 1. decembra potpisale ugovor o saradnji gde je jedna od glavnih tačaka ugovora nadgledanje primene sporazuma CEFTA i otklanjanje nekih carinskih barijera, znači nekih administrativnih prepreka za ekonomski razvoj. Pošto se zna da novac ne poznaje nacionalnost, ekonomija može da bude jedan od bitnih mostova saradnje, pošto kulturu imamo i od ranije. Tu oblast delovanja slabo iskorišćavamo jer ako pogledamo spoljnotrgovinsku razmenu između dve zemlje, videćemo da se Srbija ne nalazi u prvih pet spoljnotrgovinskih partnera Hrvatske niti se pak Hrvatska nalazi u prvih pet spoljnotrgovinskih partnera Srbije. Dakle, usmerene su na neka druga tržišta iako u kontekstu ovih novih dešavanja, finansijske krize, gde su naša tržišta zaista mala, šansa je naravno u ekonomskom povezivanju tržišta i u pravljenju jednog ekonomskog regiona što CEFTA, kao međunarodni sporazum, i stvara, dakle dobre uslove ostvarenja ekonomske saradnje. Vidimo da to nije u najboljoj meri ostvareno, ali bar nema nekih problema kojih imamo na ovom političkom nivou.

Došli smo do toga da najviše slabosti u našim odnosima postoji na tom političkom nivou, i da su odnosi zategnuti. Ti nedostaci se manifestuju i u formi i u sadržini. U formi se manifestuju u tome što je primetan manji ili veći oštar ton u obraćanju zvaničnika obe države, naročito posle priznavanja Kosova od strane Hrvatske i pokretanja tužbe o čemu smo već govorili. Ali postoje i problemi sadržinske prirode u tome što su naši odnosi opterećeni nerešenim pitanjima u pogledu demarkacije granice na Dunavu i pitanja vezanih za povratak izbeglica koja se odnose na obnovu kuća, povraćaj izgubljenih vlasničkih i stanarskih prava ili konvalidacija radnog staža.

Problem je više u političkim elitama ili državnoj politici kao takvoj, današnja politika u međusobnim odnosima Srbije i Hrvatske opterećena je prošlošću

Ono što opterećuje naše odnose to su ratovi iz devedesetih godina, o tome smo isto dosta pričali i ne bih želela da se tu vraćam. U civilnom sektoru imamo različitu saradnju, i mi smo imali onu konferenciju gde su ljudi iz Hrvatske i Srbije normalno komunicirali, mislim da je problem više u političkim elitama ili državnoj politici kao takvoj, gde se na državnom nivou u politici jednostavno ne pravi određeni otklon prema prošlosti, već je i današnja politika u međusobnim odnosima Srbije i Hrvatske opterećena tom prošlošću. U Hrvatskoj se još uvek na nivou zvaničnom, rat tretira kao domovinski i predstavlja jedan od bitnijih elemenata izgradnje hrvatskog nacionalnog identiteta, a sa druge strane i u Srbiji ne postoji razjašnjen odnos Srbije prema ratu i udeo i uloga Srbije u tom ratu, pa je možda i zbog toga bila ta emotivna reakcija sa srpske strane o kojoj je gospođa Vlahutin pričala, jer odnos prema ratu još uvek nije raščišćen i na strani naše političke elite.

Kada govorimo o evropskim integracijama, treba imati na umu da je regionalna saradnja međunarodna obaveza i Srbije i Hrvatske koja proizilazi iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

Još jedna stvar, kada govorimo o evropskim integracijama, rekli smo, već je pomenuto, da je pitanje regionalne saradnje nešto što se povezuje za evropske integracije. Međutim, treba imati na umu da to nije samo neka prosta želja ili neki deo političkih memoranduma, već je regionalna saradnja međunarodna obaveza koja proizilazi iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, nalazi se u članu 4, odnosno 6 sporazuma sa Hrvatskom odnosno Srbijom, gde su se države i Srbija i Hrvatska obavezale Evropskoj uniji da će međusobno sarađivati, učestvovati u zajedničkim projektima, gde cilj nije jednostavno da se pravi neko novo bratstvo i jedinstvo, već da se racionalno pristupa problemu.

Mislim da mi imamo nedostatak racionalizacije političkog diskursa gde neke teme ubacujemo u politički govor i gde na taj način ne rešavamo prave probleme. Mogućnosti za saradnju ima dosta, ali one zavise od volje i sposobnosti da se prevaziđu nesuglasice vezane za konflikt, problematiku i rešavanje konkretnih problema. Znači moramo iz političkog diskursa izbaciti neke teme koje jednostavno ne doprinose racionalizaciji naših odnosa, o čemu je nešto i gospodin Veselinović govorio. Hvala vam.

(Ljubica Đorđević, Fakultet za evropske pravno-političke studije)

Dragan Vukšić: Elite na obe strane nisu zainteresovane da se pitanje rata raščisti jer onda ne bi mogli manipulirati

Izneo bih dve napomene, samo, malo sam iznenađen što se ovde govori o čisto srpsko-hrvatskim odnosima, o ratovima između Srba i Hrvata i Srbije i Hrvatske.

Ja bih samo podsetio, posebno očekujem od istoričara da doprinesu da se to pitanje malo kompleksnije i pravilnije shvati, Srbi i Hrvati se nisu prvi put sukobili kao Srbi i Hrvati jer tada možda nisu bili ni svesni svoje nacionalne pripadnosti, razlike ili sličnosti među njima, već kao pravoslavci i katolici. Dakle moji preci koji u Hrvatskoj žive od 1528. godine, bili su dobrodošli kao Srbi, kao ratnici, kao sluge Austrougarske u borbi protiv Turaka, kao što su i 150 i 200 godina pre toga radili, ali nisu bili dobrodošli kao pravoslavci i tu su odigrali ulogu, nikakvi Hrvati ili nikakva Hrvatska jer je Hrvatska tada bila pod Austrougarskom, pa je kasnije bila pod Budimpeštom, nego su ulogu odigrali Vatikan i druge organizacije i uticajni faktor iz tog vremena.

Prvi put je došlo do organizovanog, da tako kažem, pokušaja da se zavade Srbi i Hrvati za vreme Hercegovačkog ustanka, a nosilac toga je bio Huen Hedervari, tada ministar inostranih poslova dvojne kraljevine. Hrvati su u tome igrali sporednu ulogu, a mnogi Hrvati su branili Srbe. Prvi put su Srbima razbijani prozori i izlozi radnji u Zagrebu zato što su Srbi upravo u to vreme, vi se sećate da je tada i vođen onaj "Veleizdajnički proces", da je Srbe branio Hinko Hinković, Hrvat, čuveni advokat koji je na jednu tačku optužbe da su pevali srpske narodne pesme, rekao: pa svaka normalna vlast bi želela da narod peva, da se narod raduje sem ove, i koje pesme Srbi koji su optuženi zato što su Srbi treba da pevaju nego srpske. Mislim da bi to bilo poučno i za današnje advokate, a naročito za političare.

Rat se često zloupotrebljava. Govori se o ratu kao svršenoj stvari, "ratovali su i Srbi i Hrvati, ratovala je i Srbija i Hrvatska". Ne znam kad su to Hrvatska i Srbija kao samostalne, suverene države ratovale? Čak ni 1991. godine

Druga moja napomena se odnosi na rat, tu tako često pominjanu, a veoma često zloupotrebljavanu stvar. Govori se o ratu kao svršenoj stvari, "ratovali su i Srbi i Hrvati, ratovala je i Srbija i Hrvatska". Ne znam kad su to Hrvatska i Srbija kao samostalne, suverene države ratovale? Čak ni 1991. godine. Hrvatska se samo smatrala da je samostalna i da se odvojila od tadašnje Jugoslavije, a to praktično nije bila istina, to je bio interes tadašnje vlade. Ona je imala prava da vodi takvu politiku, ja nemam ništa protiv, ja samo hoću da vam kažem da je treći čovek u tadašnjoj JNA bio Hrvat, da je načelnik štaba prve armije koja je dejstvovala u reonu Vukovara bio Andrija Silić, general potpukovnik, da je taj Silić smenjen prvom prilikom, da su mu to namestili srpski nacionalisti, da je vazduhoplovstvom komandovao general potpukovnik Zvonko Jurjević, Hrvat, da je stvarno tim vazduhoplovstvom komandovao general Stevanović u službi Šešeljeve politike, da je ta JNA ubila najmanje 32 pripadnika JNA kod Bačke Palanke.

Elita i vlade na obe strane nisu zainteresovane da se pitanje rata raščisti jer onda ne bi mogli manipulirati, kvariti te odnose, nezavisno od toga kakve će biti posledice u odnosu na obične ljude, narod koji živi i na jednoj i na drugoj strani i najčešće živi pomešan

Zašto ja to govorim? Samo iz dva razloga. Prvo, zato što se ne zna šta je sadržaj rata i kako je to kompleksno pitanje i, drugo, da sam kroz moja dosadašnja nastojanja i pisanja i govore ustanovio najmanje dve stvari. Prvo da elita i vlade na obe strane ne da nisu zainteresovane da se pitanje rata raščisti i da se pozovu učesnici, oni koji su izvršavali nekavu pogrešnu politiku, da kažu kako je to bilo i da kažu kako su to doživljavali, zloupotrebljeni kandžama tako opake politike i sa jedne i sa druge strane. Dakle oni nisu zainteresovani jer onda ne bi mogli manipulirati, jer onda se ne bi moglo u svakom trenutku pokvariti te odnose, nezavisno od toga kakve će biti posledice u odnosu na obične ljude, narod koji živi i na jednoj i na drugoj strani i najčešće živi pomešan. I posebno me boli što to rade pojedini mladi političari koji su u to vreme bili još mali, i ljudi koji nikada nisu osetili teškoće i grozote onoga što je posle toga sledilo.

Dakle treba biti oprezan, treba znati šta je rat, trebalo bi znati njegov sadržaj i trebalo bi znati svu kompleksnost rata. JNA se povukla iz Hrvatske tek krajem decembra 1991. godine, prva faza rata, ne između Srbije i Hrvatske, između Srba i Hrvata je tada bila završena. Ono što je kasnije

sledilo, već je tu bio UNPROFOR i već su tu bili međunarodni posrednici veoma zainteresovani i veoma prisutni i mogli su da utiču i više na to.

Mene čudi više od toga što to neće da rade vlade i elite, što to neće da urade i nema ozbiljnih pokušaja ni od strane nevladinog sektora, dakle i tu izgleda postoji nešto što neko ne želi da se zna šta je tu bilo i kako se to odigralo jer onda, hvala bogu, ne bismo mogli tu reč zloupotrebljavati, koristiti proizvoljno i na taj način komplikovati stvari. Dakle, to je ono što mene posebno iritira i što mislim da bi na ovakvim skupovima trebalo imati u vidu.

Vrlo je teško ustanoviti ko je Srbin, a ko je Hrvat, naročito u Hrvatskoj. To samo govori o strahovitoj povezanosti, izmešanosti ta dva uslovno rečeno različita naroda

I samo još jednu napomenu. Znae, vrlo je teško ustanoviti ko je Srbin, a ko je Hrvat, i to naročito u Hrvatskoj. Ja znam da otac može biti Srbin a sin Hrvat, da jedan brat je Srbin a drugi Hrvat, i sve moguće kombinacije u tom smislu. To samo govori o strahovitoj povezanosti, izmešanosti ta dva uslovno rečeno različita naroda, ta dva uslovno rečeno različita jezika koji su za mene jedan te isti, samo u jednom slučaju stavite napred srpski, a u drugom hrvatski, ali eto to nije u interesu sadašnjih političara i uticajnih ljudi. Hvala.

(Dragan Vukšić, Forum za međunarodne odnose)

Dragoljub Mićunović: Ono što je naš problem ovde jeste da li ćemo uspeti da napravimo dijalog

Prvo, zahvaljujem se svima na učešću. Mogao bih ovu debatu da završim sa jednim primerom iz istorije, ili da se malo našalim, ili iz literature.

Ovde se postavilo pitanje, mi tragamo za istinom i to je razlog svakog dijaloga. To sa istinom nije tako lako i ako me pitate, moje životno iskustvo će vam reći da će laž uvek trijumfovati i da su uzaludni naponi da ćemo mi otkriti istinu. Ali, bilo bi strašno i za čovečanstvo i za sve nas da ne tragamo zbog toga za istinom.

Ima kod Anatola Fransa jedno mesto za vreme Drajfusove afere, pominjem ga zbog toga da znate da su i drugi umeli da budu ljudi, da budu zli, i to veliki narodi, a ne samo mi, dakle kad su svi podivljali na jadnoga Drajfusa kao primer propasti Francuske, ugleda francuske armije i svašta je tu bilo i to se prenelo na univerzitete. Na jednom malom univerzitetu gde je profesor klasičnih jezika gospodin Beržere gledao to, i odjedanput se našao na drugoj strani da potestuje

protiv te sulude rojalističke, šovinističke, itd, antisemitske kampanje. Rektor koji je jedini još bio na toj strani, zapanjen pošto nije primećivao tog nesretnog klasičara koji se dopisivao pet godina oko nekog Vergilijevog stiha, pozvao ga je i rekao mu: ja se izvinjavam, Vi ste stvarno čovek za poštovanje, Vi takođe kao i ja verujete da istina mora pobediti. Kaže Beržere: koješta, mene samo nerviraju ovi prostaci što razbijaju izloge, što pričaju glupe rečenice, inače laž je toliko lepa, prihvatljiva, raznolika, fantastična. Sad, zamislite da je Šekspiru palo na pamet da opiše realnu ledi Magbet, to bi bila katastrofa, mi bismo videli nekakvu dosadnu plemkinju koja plete ili veze, a ne bismo videli onako fantastičnu figuru kakva je bila. Naravno, ovo više govorim kao šalu da se malo relaksiramo na kraju ove velike debate.

Ovo sve što mi govorimo ovde izlazi na našem veb sajtu da bi se uključili i građani, i drugi gledaoci, slušaoci, itd, oni koji posećuju sajt o ovom pitanju, dakle pokušavamo koliko je god moguće da proširimo jednu želju za debatom, za otvorenošću, itd.

Problem je da li se mi nekada nađemo u skladu sa svetskom istorijom pa onda uspemo, ili se nađemo negde na putu stvarno "motajući se oko nogu" svetske istorije, pa ometamo

Naravno, svako od nas se ovim pitanjem bavio, nekad više nekad manje. Verovali ili ne, ja sam se time bavio u jednom trenutku kada to nikom nije palo na pamet. Kao Humboltov stipendista radio sam jedan veliki rad na nemačkom o Herderu i Vuku. Reklo bi se da to nema nikakvoga značaja, ali mene je zanimalo šta su te Bečlije našle u tom Vuku Karadžiću. Dolazi jedan hromi čovek kod Mušickog, ima tri-četiri razreda škole, dolazi u Beč, ne zna nemački... U čemu je problem? Razumem da je on genije, i to smo videli kasnije, koji je uradio više nego ceo ovaj jedan institut, u pitanjima jezika, lingvističkih problema, itd, ali šta su oni u njemu našli? Idući tim putem otkrio sam sledeće: kako se mi nekada udenemo negde u svetsku istoriju, i možda je Marks malo bio prestrog kada je rekao da se "narodići" samo pletu oko nogu svetske istorije i da zbog toga samo dosađuju. Bio je veliki problem emancipacije Nemačke, pre svega kulturne, to je bilo posle Napoleonovih osvajanja, posle Fihteovih govora nemačkoj naciji da je i nemačka kultura ravnopravna sa francuskom kulturom, gde je Herder potražio dokaze u narodnom stvaralaštvu, poeziji.

E, sad, u Evropi, pre svega u katoličanstvu, protestantskoj pogotovu, bio je obrisan folklor kao nešto pagansko, bilo je Ave Marija i tu su se pesme završavale, sem tamo gde nije uspela crkva da to potisne. Tako je nestalo i folklor, igara, pesama, itd. Jedan narod ovde koga su Turci držali tu 500 godina, imao je samo tu svoju kulturu. Kopitar je hteo panslavizmom da na neki način drži Nemce za reč, kažu: u redu, kada su sve kulture jednake, pa što onda u Pragu na primer, gde se na nemačkom predaje, zašto ne bi moglo da se predaje na češkom. I Herder je objavio tu svoju filozofiju istorije, ideje filozofije istorije i rekao: svi su narodi ravnopravni, sve kulture su ravnopravne, to su samo žice na harfi jedinstvenoj, tu se nahvalio Slovena, itd. Kopitaru je Vuk došao kao zlatni majdan i rekao: vidi, ima jedan koji zna hiljade narodnih pesama, od kojih su neke fantastične kao Smrt majke Jugovića, i mnoge druge. Kad je Ranke pošao u Veneciju da piše istoriju Venecije, imao je stipendiju, zadrži ga Kopitar da čuje jednog čoveka koji je iz primitivnog naroda, kakvo je to stvaralaštvo, i onda je Ranke napisao istoriju srpskog ustanka na osnovu Vukovih pričanja koje je Kopitar prevodio Rankeu. E, sad, tu je problem da li se mi

nekada nađemo u skladu sa istorijom pa onda uspemo, ili se nađemo negde na putu stvarno motajući se oko nogu, pa ometamo.

Ono što je naš problem ovde jeste da li ćemo uspjeti da napravimo dijalog. Ne očekujem da će nam istinu reći ni političari, ni istoričari i da će one biti jedinstvene, ali kroz dijalog mi se relaksiramo.

Problem je naš, ne bih hteo da aboliram međunarodnu zajednicu, nije to sad nekakva nadnaravna, da upotrebim taj izraz, neka stvar koju su oni uspeli pa će sad da nam sve reše. To su sve takođe predstavnici određenih interesa naroda, a ima tu i "narodića" i šta god hoćete. I oni mogu da greše, prilično su pravili veliku zbrku ovde primenjujući dva principa, jednom princip narodnog suvereniteta, drugi put princip teritorijalnog integriteta, i kako je već bilo. Međutim, ono što je naš problem ovde jeste da li ćemo uspjeti da napravimo dijalog. Bez obzira što ćemo jedni druge ismevati ili kritikovati, itd. Bile su nekakve komedije, jako mi se jedna svidela, mislim da se zvala Šovinstička farsa, gde su izrečene neke stvari, ali na jedan način gde se mogu saopštiti istine, itd. Do tih istina mi ne možemo doći, istorija je vrednosna nauka, tzv. praktične nauke ne mogu se osloboditi vrednosti, a još ako imate režime koji stavljaju u službu nauku, u službu dnevne politike, onda tu nema mnogo pomoći. Ali postoji nešto drugo, ne očekujem da će nam reći tu istinu ni političari, ni istoričari i da će one biti jedinstvene, ali kroz dijalog mi se relaksiramo.

Nije ovo slučajno o čemu se ovde danas govorilo. Jugoslavija je ušla u rat iz jasnih razloga, nije bilo nikakvih snaga koje će je sačuvati, bila je jedna partija, kada se ona posvađala na kongresu bilo je jasno da će se država raspasti. Gomila šovinstički koji su od komunista, što je odvratno, koji su u ime revolucije, itd, proganjali, tukli, trpali u logore, radili svašta, oni su se ponašali kao najgori šovinstički. Putovali su po svim mogućim Titovim rezidencijama da se dogovore, ni o čemu se nisu mogli dogovoriti, sproveli su svoje republičke izbore i postali gazde. Mi smo onda organizovali, Demokratska stranka koju sam u to vreme vodio, sastanak svih poslaničkih grupa svih šest parlamenata, svi su došli. Da li vam nešto govori istina da su naši zaključci bili, rekli smo: neka svako napiše kako zamišlja buduću Jugoslaviju. Niko nije bio za to da se raspadne Jugoslavija, a pogotovo ne u ratu. Imali smo apel protiv rata, zadržavanje rata, itd, ali bili smo slabi, nije bilo saveznog autoriteta, nije bilo saveznog parlamenta, ovo se sve drugo raspalo i to je otišlo kud je otišlo.

Problem je socijalizma dodatno što je sada jedna kolektivistička ideologija trebalo da se zameni nekom drugom. Najbliži je bio nacionalizam, jer mi nismo imali nikakve nezavisne subjekte, ni liberalizam, ni ekonomski, pa ni politički, i on nije bio moguć, moguće su bile samo ovakve ideologije.

Naš problem je viđenje nacije. Za nas je nacija samo proširena porodica, nije to ekonomska kategorija, nije to neka visoka politička kategorija. Ne, to je proširena porodica. I kako se mi ponašamo? Onako kako se ponašaju sve patrijarhalne porodice, ne damo na sebe

Neću da držim predavanje, ali samo da kažem jedan istorijski podatak. Ovde mi, "narodići"

srednjoevropski, postoji jedna sjajna knjiga "Beda malih naroda", da o tome ne pričam sada, ali imamo drukčiji problem - viđenje nacije. Za nas je nacija samo proširena porodica, to je to, nije to ekonomska kategorija, nije to neka visoka politička kategorija kao što je to za Francuze kad je nastala nacija u toku revolucije. Ne, to je proširena porodica. I kako se mi ponašamo? Onako kako se ponašaju sve patrijarhalne porodice, ne damo na sebe. Ako se ne daj bože nešto dogodi da je u porodici neko nešto ukrao ili se obrukao, itd, prva reakcija je: ne, to je laž, to nas mrze oni tamo susedi i oni to nama nameću. Pa ako se pokažu neki argumenti, onda je druga stvar, onda idemo u dalju relativizaciju. Smanjimo to što se dogodilo: ma to je koješta, itd. Ako idu i dalje dokazi, zbroje se nedela, žrtve, itd, e onda ide poslednji rov odbrane nacionalizma: pa svi to čine, oni su nama, mi smo njima. E, ali to je ta opasnost relativizma, ako vi izrelativizirate, onda to više nije zločin.

Evo sociolozi, hteo bih usput i da pohvalim mladog Bakića koji nam je govorio o tom rivalskom, jer ako radimo svi isto to postaje normalno. Normalno je ono što je prosečno, to znamo od Dirkema, i onda je sve u redu. Možemo nastaviti da se sada pljujemo beskrajno, ne može se napredovati a da se ne govori i o jednom i o drugom. Ta priča, mi ćemo da se okrenemo budućnosti, šta je bilo bilo je, završeno je - to neće ići, to neće raditi, mora se govoriti.

Da se ne bi ponavljalo - mi ne smemo da zaboravimo. To je odnos prema prošlosti, prema istini. To ne znači da se treba neprekidno prošlošću hraniti, ali ono što je bitno ovde jeste da se može slobodno reći: urađeno je tada to i to

U Dahauu postoji na ulazu jedan plakat, ima raznih natpisa, ima onaj Hajneov o spaljivanju knjiga i ljudi, ali ima Santajanin koji kaže "Oni koji hoće da zaborave, spremni su da ponove". Da se ne bi ponavljalo - mi ne smemo da zaboravimo. Imao sam spor sa nekim Špancima, onim njihovim konstitucionalistima, koji su se hvalili velikim pomirenjem koje je napravio Franko, i jednima i drugima, i gotovo, i vladao je 45 godina. Da, ali šta je sa žrtvama, šta kad pitaju prijatelji Garsije Lorke ili dece pobijenih, čekaj, ko je to uradio? Bio sam u Čileu svojevremeno kada su ove žene, ćerka jednog političara koga su generali bacili iz helikoptera i Aljendeova ćerka, imale su tu organizaciju, kada je došlo do pomirenja, to je kao kampanja, onda je ona na televiziji rekla: slušajte generale, ovo pomirenje Vi ne razumete dobro, ja samo hoću da kažem da mi treba da se okrećemo budućnosti, jer čileanska nacija treba da ima budućnost, a Vama neću da pružim ruku jer su Vam ruke krvave. Dakle to je odnos prema prošlosti, prema istini. To ne znači da se treba neprekidno prošlošću hraniti, ali ono što je bitno ovde jeste da se može slobodno reći: urađeno je tada to i to, bez obzira dopalo se ili ne dopalo. Naravno, nikada se nećemo složiti koliko je tu urađeno, ali postoji neki pragmatizam koji nas tera, ekonomski, politički, kulturni, itd, i tu je odgovornost političara. Političari na žalost u ovakvim tranzicionim zemljama su populisti. Treba glasova, a populizam je ono što je najopasnije, vi tu namerno radite radi glasova, glasove sabirate, znate koliko vrede i tu nema boga da ćete vi to promeniti.

Ove tužbe imaju populističku funkciju, unutrašnju upotrebu. Te tužbe i protivtužbe neće uspeti, ali mnogi populistički računaju na buduću hranu, na buduću ideološku municiju. Tako se prave mitovi, uopšte nije važna istina, i to će biti građa za neke buduće nacionalizme

Ove tužbe imaju tu funkciju populističku, unutrašnju upotrebu. Svima je jasno da se ne može dokazati jedan drugom genocid, niti će se ovaj sud time ozbiljno baviti jer nema za to elemenata i znamo kako sve to izgleda. Ali ovde bih ja rekao da ima nešto zloslutno veće od toga. I kad se zna da te tužbe i protivtužbe neće uspeti, mnogi populističari računaju na buduću hranu, na buduću municiju ideološku, pa će mu se pominjati u istoriji kroz 50 godina u nekom udžbeniku: ali mi smo tužili za genocid, ili mi smo njima protivtužbu za genocid, a računaju da će se vremenom zaboraviti kakav je bio rezultat te tužbe, nego će se samo pamtiti da je pominjan taj genocid. Tako se prave mitovi, uopšte nije važna istina, i to će biti građa za neke buduće nacionalizme jer se čovečanstvo neće promeniti tako brzo ni tako jednostavno ni tako lako.

Naš je ovde bio cilj, i mi ćemo u tome nastaviti, ne samo kroz ovu formu ovoga našega političkoga foruma, nego nastavićemo to u parlamentu, nastavićemo to i na drugim linijama i komunikacijama, moramo to da radimo jer raditi u korist svoje štete stvarno je odavno prezreo svaki racionalni mozak, a ne samo svaki racionalni političar.

Zahvaljujem se svima što ste ovde došli. Između ostalog, pokazali smo da možemo da razgovaramo i da ovde ima jako mnogo, u ovom društvu i u raznim institucijama naučnim, političkim i drugim, jako mnogo pametnih i dobronamernih ljudi koji neće dozvoliti da stvar ode u pogrešnom pravcu. Hvala vam još jednom.

(Dragoljub Mićunović, predsednik Centra za demokratiju i programski urednik Demokratskog političkog foruma)

(Beograd, 8. decembra 2008)